

lelmo Northmanno comite constituto, rex in Franciam, Deo auxiliante, victor remeavit.

58. Dicitur *amita Ludovici regis*, mater B. Caroli Adela, soror uterinæ Berthæ filie Florentii primi comitis Hollandiæ, quæ nupta Philippo I regi Francorum, peperit illi dictum Ludovicum. At Gertrudis mater Berthæ mortuo primo suo marito Florentio comite, iterum nupta fuit Roberto Frisoni, ex qua hic genuit Robertum juniorem Hierosolymitanum,

A Adeam matrem B. Caroli et Gertrudem matrem Theoderici Alsatii, dein comitis Flandriæ. Cæterum quæ de cane adductur in supplicio Bertulphi, ita narrat Galbertus num. 94: « Iprensium turba furens in mortem præpositi canis viscera contorserat circa collum ejus, et os canis ad os ejus vitalem spiritum expirantis opposuerunt, æquiparantes cani ipsum et facta ipsius. »

VITA PRIOR

AUCTORE GUALTERO ARCHIDIACONO ECCLESIAE MORINORUM.

(Ex tribus mss. codicibus et editione Jacobi Sirmundi.)

PROLOGUS.

Domino suo et Patri merito sanctitatis, totius reverentia devotionis excolendo, JOANNI (1) sanctæ Tarvanensis Ecclesiæ episcopo, frater GUALTERUS, dignationis ejus inutilis servus, debitum omnimodæ subjectionis obsequium.

1. Præcepit humilitati meæ auctoritas reverenda paternitatis vestræ, ut, quia his nostris temporibus horrenda nimis a nefandis hominibus in partibus istis perpetrata sunt crimina, universo mundo execrabilia; et in ultionem eorundem formidanda multum divinæ justitiæ eminerunt judicia, pro eorum immanitate æquissima retributionis lance ponderata: et hæc omnia quantum præteritis generationibus inaudita, tantum præsentibus mirabiliora, sicut gesta sunt, cuncta stylo percurram, et ad notitiam posterorum scribendo transmittam. Quæ omnia ideo scribi, et scripto futuris temporibus manifestanda servari, decrevit providentia vestra, ut eis lectis vel auditis, et boni, tanta superni Judicis æquitate considerata, in amorem ipsius ardentius exerceant; et mali, tam terribili divinæ ultionis judicio cognito, per timorem ipsius a sua se pravitate compescant. Accessit etiam vestræ jussioni, domini Goscelini decani et fratrum nostrorum amici mihi et omni cum honore semper suscipienda petitio: cui in cunctis Deo placitis obtemperare fervente opto desiderio. Vestræ igitur sanctitatis auctoritate et fraterna cogente charitate, aggrediar (ipso qui linguas infan-

tiæ facit disertas adjuvante, ac meæ ariditatem linguæ rore suæ gratiæ irrigante et irrigando fecundante) quod injungitis agere: virtute magis fretus obedientiæ, quam ejus, quam necdum adeo, ut id audere debeam assecutus sum, litteralis scientiæ.

2. Conabor autem, quia etiam sic placet vobis, omni nævo falsitatis et vulgaris incerto opinionis evitato, simplici tamen, ut potero, quæ acta sunt narratione referre: quatenus et superfluis verborum phaleris, et rhetoricorum ornamentis colorum exquisitis minus intentus, fastidiosam sic caveam prolixitatem, ut nec nimis brevitati studens, eorum, quas vel ipse vidi, vel virorum veracium testimonio indubitanter cognovi, rerum lectoris cognitioni duntaxat necessariam occultare inveniar veritatem (2). Et, ut facilius elucescat omne quod dicitur, totam sequentis seriem opusculi, compendiosis comprehensam titulis, numeris singulorum paginae præfixis, disposui designare: quo videlicet lectori cæca quodammodo pagina tedium nequaquam pariat, et ad inveniendum quod quaeritur expeditior aditus pateat. Quod si singula naturali non perstrinxero ordine, lectorem precor nequaquam id moveat; sed et posteriora cum se intulerit, opportune aliquando anticipando præmittere, et priora liceat ordine artificiali quandoque recapitulando subjungere: dum tamen, ubi exegerit ratio, satis appareat, quid quogestum sit tempore.

INDEX CAPITUM.

CAP. I. De tempore et loco mortis Caroli.

CAP. II. De martyrio patris ejus, et morte fratris ejus, et primordiis virtutum Caroli.

CAP. III. Memoria probitatis Roberti junioris.

CAP. IV. De reversione ejus ab Hierusalem et morte.

CAP. V. De propectu filii ejus Balduini.

CAP. VI. De defectu ejusdem et sepultura.

CAP. VII. De substitutione Caroli.

CAP. VIII. De tempestate guerrarum oborta.

CAP. IX. De eadem auxilio Dei sedata.

CAP. X. De mansuetudine ejus, et aliorum elatione.

CAP. XI. Qualem se correptoribus et subditis exhibuit, et pauperibus.

CAP. XII. De severitate ejus erga superbos ac barbaros, et sagacitate in causis.

CAP. XIII. De perversorum malitia adversus eum excitata.

(1) Mortuum esse B. Joannem anno 1150, 27 Januarii, necdum triennio a cæde S. Caroli elapso, diximus supra § 1.

(2) Hæc periodus in editione 4. Suriana ultro

omissa est: nos capitum titulos huic præfationi subjunctos indicamus, ac postea more nostro distinguimus, ipsis tamen auctoris capitibus margini ascriptis.

- CAP. XIV. De praeposito Brugensi, et domesticis ejus. A
 CAP. XV. De calumnia servilitatis.
 CAP. XVI. De inimicitiis Burchardi et Tangmari.
 CAP. XVII. De conditione treugarum et infractione earum.
 CAP. XVIII. De querela Tangmari et contumelia praepositalium.
 CAP. XIX. De rapina praepositalium absente comite.
 CAP. XX. De reversione comitis et vindictae deliberatione.
 CAP. XXI. De destructione munitiois Burchardi.
 CAP. XXII. De legatis a praeposito ad comitem missis pro Burchardo.
 CAP. XXIII. De furore praepositi, et suorum, et nequitia legatorum.
 CAP. XXIV. De conjuratione eorum, et quod comiti non potuit persuaderi.
 CAP. XXV. De elemosyna comitis, et oratione ac interfectione. B
 CAP. XXVI. Comparatio sceleris perfidorum et sceleris Judaeorum.
 CAP. XXVII. Commendatio martyrii comitis.
 CAP. XXVIII. De morte castellani et filiorum ejus et Gualteri.
 CAP. XXIX. Praepositales corpus ejus alibi decernunt tumulari.
 CAP. XXX. De contracto sanato.
 CAP. XXXI. De populi veneratione et praepositi obduratione.
 CAP. XXXII. De sepultura corporis ejus.
 CAP. XXXIII. De obsidione Brugensium.
 CAP. XXXIV. De fuga Isaac et latebra ejus.
 CAP. XXXV. De vulgatione ejus, et monachatu, et captione, et interitu.
 CAP. XXXVI. De obsidione aucta, et munitione irrupta.
 CAP. XXXVII. De effugio praepositi et latibulis ipsius.
 CAP. XXXVIII. De prodicione ejus et morte.
 CAP. XXXIX. De pugna Guidonis et amborum irrisione.
 CAP. XL. De fuga Burchardi, et miraculo in navi.
 CAP. XLI. De prodicione ipsius
 CAP. XLII. De comprehensione ejus et patibulo et morte.
 CAP. XLIII. De perturbatione post mortem comitis et pace.
 CAP. XLIV. De adventu regis et ordinatione comitatus.
 CAP. XLV. De impedimentis regiae dispositioni obviantibus, et comitis processibus.
 CAP. XLVI. Brugensium deditio, et miraculum in alimentis, et ecclesiae purgatio.
 CVP. XLVII. De miraculo in corpore comitis ostenso, et eo tumultato.
 CAP. XLVIII. De expeditione regum, et traditione Yprensi.
 CAP. XLIX. Guillelmus capitur, Ypra incenditur, Flandria subigitur.
 CAP. L. De supplicio dedititorum Brugensium.
 CAP. LI. De improbitate Ingrasni, et fuga
 CAP. LII. De Guillelmo Viroviaceusi, et fuga ejus.
 CAP. LIII. Conclusio libelli.

PARS I.

Acta B. Caroli in juventute sub Flandriae comitibus Roberto Frisio, et Roberto juniore: iter Hierosolymitanum.

3. (CAP. I.) Anno itaque Verbi incarnati 1127, indictione v, sexto Nonas Martii, terrae nostrae pace sublata, quiete turbata, deleta honestate, exstincta omni fere felicitate mortalium; guerrarum, laborum, turpitudinum, et totius infelicitatis detestabile coepit exordium. Eodem enim ipsius anni die, in unius vita multorum vitae periclitatae: et ex unius indebita morte, multorum justo Dei judicio mortes debitaе terribili quadam generatione sunt propagatae. Tunc namque, secundum prophetam (Ps. cviii, 14), in memoriam rediit iniquitas patrum nostrorum in conspectu Domini, et antiqua peccata nostra nova ceperunt ultione feriri: ut, in cujus manu post Deum haec hactenus constitit salutis populi, eo de medio sublato, manifeste daretur intelligi quod divini jam in publicum prodiret censura judicii, quae prius latuerat in occulto praescientiae Dei. Ipso enim die in

(3) Colitur S. Canutus rex Daniae martyr, 10 Julii, quo occisus est: ad quem diem varia ejus Acta dabitur. Ex hujus S. Canuti fratre Erico Bono, iidem rege Daniae, natus est S. Canutus Lawardus rex Obotritorum et dux Slesvicensis, occisus 7 Januarii, quo die ejus gesta illustravimus.

(4) Daciam pro Dania passim scripsere omnes istius temporis auctores. Petrus abbas Cellensis, lib. viii, ep. 19, quae est ad archiepiscopum Lundensem: «Vestra Dacia remota est a nostra Francia;» et mox: «Species illi una et in Dacia et in Francia.»

(5) Anno Christi 1086, in civitate Ottonia, sive Otheusia in ecclesia S. Albani martyris Britanni; cui 22 Junii sacer est.

plurimorum perniciem execrabili quorundam scelere interfectus est Brugis in ecclesia S. Donatiani Carolus comes Flandriae, filius Canuti martyris (3), regis quondam Daciae (4), et Adelae reginae, quam postea duxit uxorem Rogerius dux Apuliae. Ut autem interfectionis ejus occasionem, et caelestis vindictae animadversionem, in mortis ejus auctores terribiliter exertam, evidentius possimus ostendere, narratiunculae nostrae exordium paulo superius libet repetere.

4. (CAP. II.) Pater ergo ipsius rex praedictus, postquam suorum perfidia, in ea, ad quam timore mortis confugerat, occisus est ecclesia (5), Domino per eum operante signa et prodigia, inter martyres computatus apud Dacos, ex tunc et hactenus in magna veneratione est habitus. Regina vero cum hoc filio suo parvulo ad patrem suum Robertum (6), strenuissimum marchionem (7), Roberti (8) quondam Francorum regis ex filia (9) Adela nepotem, cognomento (10) Frisonem, et matrem nobilissimam Ger-

(6) Invasit Robertus comitatum anno 1072, de ejus genealogia et erepto vi comitatu plura a Galberto proferuntur, num 109 et seq.

(7) Comites Flandriae olim marchiones dicebantur, quod limitem regni Franciae occidentis protegerent.

(8) Hic est Robertus filius Hugonis Capeti, cui anno 997 defuncto successit et vixit usque ad annum 1031.

(9) Adela nupta est Balduino Pio, sive Insulensi, anno 1027, et eo merito sanctimonialis facta vixit in monasterio Messinensi prope Ipras a se fundato, ibidem anno 1079 defuncta. Ab hac avia sua mater S. Caroli appellata est Adela.

(10) Friso seu Frisius cognominatur, quod praeter

trudem clara (11) Saxonum stirpe progenitam, in A Flandriam reversa; ibique aliquando tempore morata, memorato duci (12) Rogerio a parentibus est nuptum data. Cui et filium nomine (13) Guillelmum peperit, qui patri defuncto in ducatum successit, et honorem acceptum, morum ingenuitate ac strenuitate, multipliciter nobilitavit. Sed audito unici sui germani exitu, primum quidem inconsolabiliter dolore, deinde etiam ipse coepit lethaliter languere. Qui, ut se periclitari cognovit, Salernitanum archiepiscopum (14) et Trojanum episcopum advocavit, atque quod antea, dum incolumis esset, fecerat, eorum quoque testimonio desiderans confirmari, quidquid mobilium vel immobilium in terra possidere videbatur; beato apostolorum principi Petro, ejusque vicario sanctissimo papae Honorio (15), ex cujus ore sacro hoc ipsum frequenter audivi, jure perpetuo possidendum delegavit, ac deinde in confessione Domini ab hac luce migravit (16).

5. Hic autem noster Carolus annis pueritiae transactis adultus, postquam militiae cingulum accepit, Hierusalem sanctam (17) sepulcrum Dominicum visitaturus, devotus adivit; ibique adversum paganos fidei nostrae inimicos arma ferens, Christo Domino aliquanto tempore strenue militavit, et ei, cui prae omnibus serviendum esse prudenter advertibat, suorum primitias laborum et actuum dedicavit: mox divina ordinante dispositione, ad avunculum suum Robertum juniorem marchionem (18), in Flandriam revertitur, et ab illo eo, quo talem juvenem decebat, honore suscipitur.

Hollandiam eo tempore adhuc sub nomine Frisiae continerentur Zelandia, et huic vicina ditio quatuor Ambactorum, nunc Flandriae adjuncta, quae loca a patre suo acceperat, huic a Caesare Henrico anno 1057 data, uti tradit ad eum annum Mejerus. Galbertus num. 110 et Robertum consulem aquaticum, ideo appellat.

(11) Viduam Florentii I, comitis Hollandiae, duxit anno 1063, et tutor privigni sui Theodorici factus, Hollandis Frisiisque praefuit, ut vel ideo aliis videatur cognomen Frisii acquisivisse. Dicitur Gertrudis filia Hermannii, sive Heymannii, ducis Saxonum, quem Aegidius a Leodio Aureae Vallis monachus Bernardum appellat. Mortua est Gertrudis anno 1113, Furnis sepulta.

(12) Rogerius, filius Roberti Guiscardi Northmanni, felici expeditione contra Sarracenos notissimus. Roberti obitum refert Baronius ad annum 1085, alii D citius, serius Parisius. At dicto anno 1085, mense Octobri praefuisse Rogerium indicat oblatio facta Ecclesiae Salernitanae S. Sophiae apud Ughellum tomo VII Italiae sacrae in S. Alphano archiepiscopo Salernitano. Mortuum esse Rogerium anno 1111 tradidit ex Petro Diacono Baronius num. 15.

(13) Guillelmus dux Apuliae et Calabriae creatus a Paschale II et Gelasio II. Consulendus Baronius ad annum 1114 et 1118.

(14) Is est Romualdus ordinatus an. 1121 mense Septembri, mortuus an. 1136, 21 Januarii: de quo plura Ughellus.

(15) Honorius II consecratus anno 1124, 21 Decemb., mortuus 1130, 16 Februarii. Hinc discat lector quare papa Rogerio Siciliae comiti initio negavit titulum ducis Apuliae.

(16) 26 Julii eodem anno 1127, quo S. Carolus erat occisus. Consule Falconem Beneventanum in

6. (CAP. III.) Cujus gloriosi principis quia mentionem nunc incidenter fecimus, operae pretium videtur esse ut quaedam ejus virtutum insignia vel breviter commemoremus. Hic est enim Robertus ille comes inclytus, superioris Roberti Frisonis filius, qui audito illo sancti et omnium sanctorum memoria recolendi (19) Claremontensis concilii decreto, de venerabili scilicet Dominicæ passionis et resurrectionis loco a paganorum manibus eruendo, et Christianæ fidei vindicando; continuo uxorem et liberos, postremo cuncta quæ in mundo possidebat, Christi Domini servitio postponenda, evangelice doctus judicavit, et crucis ejus in humeris bajulando insignia, ac ipsius etiam corporalia qua poterat sequendo vestigia, illud apostolicæ sedis mandatum tota fidei adimplere constantia, cum (20) aliis quos eadem inspiraverat gratia, alacriter properavit. In qua expeditione, et urbium terræ illius, præsertim (21) Antiochiæ et sanctæ (22) Hierusalem expugnatione, innumera fortitudinis et probitatis suæ præclara dedit indicia: quorum nonnulla illa, quæ de gestis Francorum Hierusalem pro Christo expugnantium scripta est, comprehendit historia. Ex qua ad laudem ejus hoc solum his satis est commemorari, quod ob invincibilem animi constantiam ab ipsis quoque Arabibus ac Turcis (23) Georgii filius scribitur appellatus.

7. (CAP. IV.) Igitur incredulis nationibus manu Domini valida debellatis, et in sancta civitate Arnulfo patriarchatus honore, Godefrido duce regni diademate sublimatis, Domino (24) prosperante in pro-

suo Chronico.

(17) Postquam hæc anno 1099 intercepta fuit: hinc illi, comiti postea constituto, regnum Hierosolymitanum oblatum tradit Galbertus num. 9.

(18) Junior dictus, quia cum patre 17 circiter annos rexit Flandriam, ast hoc anno 1094 mortuo, solus præfuit.

(19) Habitum id concilium est anno 1095, mense Novembri, instigante B. Petro Eremita.

(20) Primus a Guilielmo Tyrio, lib. I, cap. 17, refertur et Hugo Magnus, frater Philippi regis Francorum, secundus Robertus comes Flandrensium.... octavus Godefridus dux Bullonius. Roberti iter describitur lib. II, cap. 16, et deinceps, uti etiam apud Tudebudam aliosque hujus expeditionis scriptores.

(21) Capta est Antiochia an. 1098, 3 Junii, cujus muros inter primos et ascendisse dominum Flandrensium comitem et D. Tancredum, quorum doctrina cæteri regebantur, scribit Tyrius lib. I, cap. 21.

(22) Expugnata est Hierosolyma an. 1099, 15 Julii, feria 6, hora 9. Tyrius lib. VIII, cap. 18: et Ingressi sane statim post ducem Godefridum sunt Flandrensium comes et dux Northmannorum. Hinc Robertus Hierosolymitanus cognominatur.

(23) Tudebodus lib. IV refert pugnam cum Turcis initam, præcuntibus duce Godefrido, et Flandrensi comite Roberto et Hugone Magno, quando illis et caelo et ductores fuerunt SS. Georgius, Theodorus et Demetrius, et territi Turci ceperunt fugam ut vel hinc potuit dici ab his S. Georgii filius; quod etiam notatur in ms. Chronico monasterii S. Andreae ab ipso fundati.

(24) Tyrius lib. IX, cap. 15: et His ita gestis, Deo amabiles Deoque devoti principes, domini Northman-

pria remeavit, et terram suam reliquo vitæ suæ A tempore magna insignis modestia feliciter gubernavit.

PARS II.

A *Balduino comite, Flandriæ oblata B. Carolo, ejusque susceptio.*

8. (CAP. V.) Post prælibatam autem Caroli nostri susceptionem brevi tempore evoluta, in Francia apud urbem Meldorum paucis diebus agrotans obiit, (25) et in monasterio B. Vedasti, civitate Atrebatum magno cum luctu universorum sepultus, filium suum, quem ex nobilissima conjuge sua Clementia (26) susceperat, Balduinum adolescentulum hæredem reliquit. Qui non multo post a rege Ludovico (27) muneris militaris et paternæ hæreditatis donum adeptus, domini Caroli præcipue consiliis usus et institutionibus instructus, ad tantam fortitudinis et strenuitatis eminentiam in brevi excrevit, ut omnibus probitatem ejus attendentibus appareret mirabilis, et finitimis quibusque non solum comitibus ac ducibus, sed ipsis quoque regibus omnino fieret formidabilis. Cujus sicut virtus supra modum ætatis ejus subitaneis incrementis enituit, sic occulta Dei dispositione cæptis ejus obviantibus, diu durare non potuit. Eo enim tempore Guillelmum (28) exhæredatum, filium scilicet Roberti (29) comitis, filii Guillelmi regis Anglorum, cognomento Pileati (quem videlicet Robertum ex Mathilde regina præfati Roberti Frisonis germana, sicut et fratres ejus Guillelmum et Henricum genuerat, quemque idem frater ejus Henricus rex Anglorum captivum tenebat) ipsum, inquam, Guillelmum adolescentem in sui tutelam patrocini susceperat, et armis ejus militaribus instruxerat: Et, quia ei hæreditatem suam Northman-

orum et Flandrensiū comites, consummato feliciter assumptæ sibi peregrinationis itinerario, ad propria redire disponunt.

(25) Prudenter auctor dissimulat necis tanti viri occasionem, scilicet quod in bello Northmannico, de quo mox agitur, adversus Anglos dimicans, ad urbem Meldensem ad Matrōnam fluvium ex equo lapsus, oppressusque, tertio post die decēsserit. Annum mortis 1111 arbitratur Mejerus; at diploma anno sequenti 1112, ab eo signatum ostendit Oliverius Uridius de sigillis comitum Flandriæ, pag. 9, eoque anno obiisse statuit: quo adhuc anno Balduinus filius signavit diploma pro monasterio Alciacensi in Artesia apud Miræum in Notitiâ Ecclesiarum Belœii cap. 128.

(26) Clementia erat filia Guillelmi et soror Stephani principum Burgundiæ, soror item Guidonis archiepiscopi Viennensis, anno 1119 creati pontificis Romani, assumpto Calisti II nomine.

(27) Hic est Ludovicus VI, *Grossus* cognominatus, Balduini consobrinus, natus matre Bertha, sorore uterina jam dicti Roberti Hierosolymitani et matris Caroli comitis Franciæ ab anno 1108 ad 1157.

(28) Hic est Guillelmus Northmannus, qui a cæde S. Caroli factus est comes Flandriæ.

(29) Robertus secundo genitus Guillelmi Conquestoris regis Angliæ, 6 Septembris anni 1087 mortui, ab eo Northmanniam obtinuit, et una cum comite Flandriæ et aliis Antiochiam et Hierosolymam expugnavit: interim fratre seniore Guillelmo Rufo rege Angliæ absque liberis 2 Augusti anno 1100 vita functo,

niam, patruo ipsius, qui eam post patris ipsius captionem obtinuerat, totis renitente viribus restituere proposuerat, gravibus eam et crebris incursionibus infestabat. Cujus jam partem magnam cum oppidis et munitionibus sibi subegerat; reliquam fere omnem, ipso rege Henrico nec armorum fortitudine nec opum amplitudine defendere valente, gladii sui timore mirum in modum contremiscere cogebat. Sed vere, ut ait Propheta, «Non est fortitudo, non est consilium contra Deum (Prov. xxi, 30):» vere solus potens est, qui omnium potentiam quando vult et quomodo vult, annihilare potens est.

9. (CAP. VI.) Cum enim tanta ageret et multo majora disponderet, scuto ipsius, ut aiunt, ictu adversi ejusdam militis fronti ejus eliso, et ex ipsa illusione modico in eo, quo salutiferum crucis signum imprimi consueverat, loco, tumore oborto, totum illud tantæ potestatis, quod quasi in montem magnum tam cito excreverat, culmen citius detumuit et sicut fumus ad modicum parens evanuit. Nam medicorum cura quotidie in pejus proficiente ægrotare cœpit et tandem in villa Rositaria (30) monachus habitum summa cum devotione humilique supplicatione adeptus, cum illo, quo circiter decem mensibus fatigatus fuerat languore, anno Domini 1119, xv Kal. Julii vita defecit, et ad monasterium S. Bertini (31) delatus, cum immenso omnium procerum terræ fletu et miserabili planctu, ante altare sanctæ crucis tertio decimo Kal. ejusdem mensis sepulturam accepit.

10. (CAP. VII.) Verumtamen, quamvis matre sua cum quibusdam aliis assentientibus ob amorem Guillelmi (32) filii comitis Philippi (33), filii prælibati Roberti Frisonis (qui neptem ipsius comitissæ uxorem (34) duxerat, quamque ipsa filio succedere

regnum Angliæ invasit frater ultimus Henricus I, festo Assumptionis B. Mariæ coronatus: quo adhuc anno Robertus in Northmanniam reversus, regnum Angliæ, sibi uti seniori debitum, frustra repetiit, et anno 1106 in prælio victus et captus est, et sequenti anno oculis privatus, misere anno 1134 extinctus. Quæ apud Matthæum Parisium aliosque leguntur.

(30) Oppidum satis ardentum Flandriæ in ditone Iprensi versus Brugas, aliquibus *Rollarium* dictum, Carolo Calvo *Rossat in terra Menapiorum*. Flandris *Rousselare*, Gallis *Roullers*.

(31) In urbe Audomarensi situm.

(32) In altera Vita Guillelmi Iprensis dicitur, et ipse in diplomatis apud Uredium in genealogia Flandrica pag. 147 se *Guillelmum de Ipra* et *Guillelmum filium Philippi comitis* appellat, a Sugerio aliisque *bastardus, spurius elphothus* cognominatur. Mater ignobilis, quæ tanas carpere, dum viveret, non cessaret dicitur a Galberto num. 77. Quæsi Marchantius legisset, non tanto conatu dixisset legitimo enim matrimonio prognatum fuisse.

(33) Hic passim Philippus comes Iprensis aut Loensis dicitur, et *Lo* ipse vicum suæ possessionis appellat apud Uredium in probationibus ad genealogiam Flandricam pag. 146. Est *Loa* in agro Furnensi, ubi illustris abbatia, cui varia ab eo donata indicat diploma ejus apud Miræum in Notitiâ Ecclesiarum Belgii, c. 114.

(34) De filio Roberto Loensi ex eo matrimonio prognato egimus supra.

maxime optabat) plurimum renitente, antequam ab hac luce migraret, hunc virum gloriosum, de quo agere proposueramus, Carolum, cujus probitatem prius et industriam in multis saepe probaverat, sibi ipse (35) instituerat, eique rerum omnium summam regendam ac disponendam tradiderat: cui etiam prius nobilem puellam Margaretam (36), Rainaldi comitis Claremontensis filiam, matrimonio copulaverat, et comitatum Ambianensem (37) cum castello Incrensi (38) donaverat. Quae omnia non tam illius juvenis quam superni Judicis aestimaverim gesta ordinatione: qui juvenilis animi et maturis consiliis minus idonei voluntatem, qui voluit, occulta sua inclinavit inspiratione. Scriptum quippe est « Cor regis in manu Domini et quo voluerit inclinabit illud. » (*Prov. XXI, 4*) Nisi enim haec ita fieri divini decretum arbitrii ordinasset, nequaquam apud illum talem animum unius dilectio trium et hoc matris et consobrini ac consobrinae amoris praeponderasset. Quod etiam consequentium signis eventuum evidentissime declaratum est. Nam quis, rogo, tantos bellicarum fluctus procellarum contra eum enormiter exaltatos tanta velocitate rejecit, nisi qui hujus hominis ministerio ad tempus tranquillitati providere voluit eorum quos fecit? Unde Psalmista: « Statuit procellam ejus in auram et siluerunt fluctus ejus » (*Psal. CVI, 29*). »

PARS III.

B. Caroli animus generosus, in malos severus, in bonos et miseros benevolus, maxime tempore famis.

11. (CAP. VIII.) Et enim, postquam eo, quo praemisum est ordine, istius gubernacula terrae regenda suscepit, continuo Clementia comitissa, praetaxatam ob causam caeca stimulata invidia, Lovaniensi (39) duci quorundam etiam procerum terrae sibi suffra-

(35) Hinc illo adhuc vivo anno 1117 subscribit Carolus consanguineus et successor comitis Balduini. Ita Uredius in Sigillis comitum Flandriae, pag. 10.

(36) Rainaldus natus est patre comite Claremontensi, et matre Margarita, cui sorores sex fuerunt: ex his Felicia nupta sancto regi Aragoniae, Adelada mater Bartholomaei episcopi Laudunensis, adjutoris S. Norberti, in fundanda ecclesia et coenobio Praemonstratensi. De hac stirpe ex historia ms. restorationis ecclesiae Laudunensis agit Andreas Chesnaeus lib. II Genealogiae Castellionensis cap. 6, pag. 18 in probationibus, ubi Carolus praefatus ille Flandrensius comes appellatur.

(37) Fuerant ante comites Ambianenses Ingelramnus ejusque filius Thomas, Codiciacenses dicti. Sed quod hic ob sceleratam vitam esset a Ludovico rege dejectus, odio exacerbatus in B. Carolum semper fuit, ut infra dicitur.

(38) Castrum Encrea a Balduino comite donatum fuisse Carolo consobrino suo anno 1115, legimus in auctario ad Chronicon nostrum ms. Sigeberti Gemblacensis ad annum 1164 deducto. Est *Inera*, sive *Encra* in eadem cum Ambiano Picardia versus Artesiam ad amnem Cognominem, qui propè Corbeiam Sommonae miscetur, Albretti nomen nuper inditum in odium Itali Conchini, qui inde marchionis titulum habuerat.

(39) Est is Godefridus Barbatas, seu Junior, comes Lovaniensis, cui Henricus IV imperator, Henrico Limburgensi ob rebellionem capto et exauctorato, ducatum Brabantiae et inferioris Lotharingiae itemque marchionatum Antuerpiensem anno 1116

gaute perfidia, matrimonii foedere se sociavit: et pactum concordiae, quod inter Carolum et eam filius ejus marchio Balduinus in ultimis agens composuerat, dissipavit, ac marito sibi eum comite Montensi (40) annuente, et rege Franciae Ludovico, occulte tamen, ut a multis putatum est, ceptis ejus favente, de finibus Flandriae, cujus circiter duodecim oppida tunc ipsa tenebat, eum expellere paravit. Hugo (41) quoque comes S. Pauli, cognomento Campus avenae, hac suae malitiae exercendae opportunitate perspecta, antiqua et inveterata prius contra eum odia renovare, et partes sibi terrae contiguas incursare, et tam incendiis quam rapinis vehementius solito coepit more suo omnia devastare.

12. (CAP. IX.) His ergo omnibus in exterminium ejus unanimiter conspirantibus, et saevos guefrarum tumultus circumquaque in perniciem nostrae gentis excitantibus, ipse, qui occulto suae virtutis judicio dissipat consilia gentium, reprobatur autem cogitationes potentum, et reprobatur consilia principum, prospexit de excelsis sancto suo: « Dominus de caelo in terram aspexit, ut audiret gemitus compeditorum, et solveret filios interemptorum » (*Psal. LXXII, 40*). » Fidei namque suo Carolo, et contra eos bellandi imperterritam confidentiam, et universos debellandi insuperabilem propitius concessit potentiam. Omnis enim ille bellorum circumfremens strepitus, quanta suscitatus fuerat superbiae feritate tanta in brevi repressus est victoriae celeritate. « Mirabiles siquidem elationes maris, mirabilis in altis Dominus. » (*Psal. XCII, 6*). » Neque enim tam mirandum arbitror, quod tantorum motus principum, et eos pertinacissime insurgentes in brevi represserit, quam quod universis illis, absque omni fere sanguinis effu-

donarat. Mortuus is est anno 1140 et Alligemii sepultus, relictis ex Ida priore conjugis quinque liberis.

(40) Erat tunc comes Montensis, sive Hannoniae, Balduinus III, Balduino Hierosolymitano et Ida natus, cui debebatur, Flandria, ut nepoti Balduini VI, comitis Flandriae.

(41) « Hugo Candavena » in praedicto ms. Auctario Sigeberti, « e castro Encrea anno 1115 pulsus, » quod datum R. Carolo diximus, « cum anno 1117 Flandriam rapinis et incendiis vastaret, obsedit castrum S. Pauli Balduinus comes, sed Eustathio comite Boloniae mediante reconciliatus est. » Post obitum B. Caroli subscripsit diplomati, quo Guilielmus Northmannus Audomaropoli 17 Aprilis susceptus (ut Galbertus tradit 107) consuetudines urbis approbavit apud Chesnaeum in Genealogia familiae Belluiniensis lib. II Probationum pag. 21. Apud Galbertum num. 154 adheret Theoderico contra Northmannum 50 Martii anni 1128. At teste Anselmo Gemblacensi in Chronico, anno 1131 « oppidum et ecclesiam S. Richarii in pago Pontivo combussit. » Interim quod *Campus Avena* aut *Candavena* cognominetur, Janus Lernutius in Vita B. Caroli scribit « rumorem ad eum pervenisse ex Hannonia, in arce Avenniana plurimos praedones sedem fixisse sub Hugone comite arcis haerede, quam arcem D. Pauli vulgo nuncupabant, » etc. Est *Avena*, sive *Avesna*, oppidum Hannoniae in confinibus Picardiae. Sed quid ad B. Carolum, cum nihil domini haberet in Hannonia? Agitur hic de fano S. Pauli, Artesiae illi tunc subjectae oppido, quod Atrebato octo miliaribus, sex Audomaropoli distat.

sione, summum sui terrorem incusserit; in tantum ut post qualescunque pacis conditiones ab eo impetratas, nullus eorum rebellionem vel semel reparare, aut id de se suspicandi tenuissimam dare occasionem ausus fuerit.

13. Comitissa itaque, et infelicius jam ducissa, inopinatis viri successibus pressa, pacem ab illo petere, et quatuor oppidorum suorum, scilicet Dichesmudam (42), et Bergium (43), Ariam (44), et S. Venantium ei guerpire (45) coacta est. Et quæ prius per guerram disposuerat aliena injuste obtinere, suis magna ex parte amissis, reliquo contenta didicit pace gaudere. Ipse tamen ei, sicut omnibus fidem integram conservavit, et cum omni honore eam deinceps et humanitate tractavit.

14. Hugone vero in sua protervia perseverante, S. Pauli castrum postmodum sibi traditum destruxit, et munitiones omnes in planitiem redegit, et ipsum in posterum quietius degere, et agriculturæ, quam prius circumquaque debacchando inhibuerat, operam dare invitum coegit. Sed postea, ut dicunt, necessitate in voluntatem commutata, hic ipsum visus est libenter amplecti, et quandiu idem princeps advixit, commodius arbitratus est pacis securitate gratulari, quam rapinarum et incendiorum jacturis turbare et turbari.

15. Gualterum quoque Hesdini (46) comitem, consueta fatuitate et vecordia, etiam ipsum rebellionem parare, et cum Hugone conspirare deprehensum, non solum castro, sed et patria expulit, et alium ei successorem statuit (47). Verum, ultimo

(42) Dichesmuda, Dicasmuda et Dicimuda, nunc passim *Dixmuda*, Ipras inter et Neoportum.

(43) Bargium aliis et Bragium, vulgo *Berga S. Winoci*, nota prope Dunkercam civitas.

(44) Aria, munitissimum Artesiæ oppidum haud procul Lisa fluvio, cui in Flandria vicina adjacet fanum S. Venantii.

(45) *Guerpire*, seu *werpire*, e Teutonica voce *werpen*, id est, projicere, derivatum, quod jactu festucæ jus dominiumque transferretur et abdicaretur: ita « terra feudalis legitime vendita et guerpita » dicitur in *Miraculis B. Bertilæ* a nobis in *Addendis ad 3 Januarii editis*. Vide plura apud *Vossium De vitiis sermonis*, lib. II cap. 25.

(46) Hesdinum, sive Hesdinium, antiquum hodiernæ Artesiæ oppidum, suos olim habuit comites. Ex his anno 1065 Walterus comes (forsan hujus avus) subscripsit diplomati comitis Gisenensis apud Chesnacum in hac familia. Dein Ingelramus sive Ingelrammus, comes Hesdiniensis ecclesiam monasterii Alciacensis a barbaris destructam anno 1072 restauravit, et anno 1079 ratificavit donationes huic monasterio factas. Hunc avunculum Gualteri asserit Balduinus comes Flandriæ in diplomate anno 1112 signato, « redditque ei terram suam, » ut sæpius rebellasse videatur.

(47) Anselmus comes de Hesdino memorato ante pro Audomarensibus diplomati Guillelmi Northmanni anno 1127 suscripsit, forsitan expulso Gualtero substitutus.

(48) Codiciacum, seu Cociacum, vulgo *Couci*, in agro Laudunensi, olim pertinuit ad archiepiscopos Remenses a rege Chlodoveo donatum S. Remigio. In hoc Thomas a Ludovico Grosso obsidendus, « ad mortem sauciatus, regique præsentatus, Laudunum deportatus, spiritum teterrimum, divinæ expers Eu-

vitæ suæ anno ejus miseratus, redditus aliquos competentes ei concessit, ad sustentationem necessariam victus. Comitem quoque Montensem, et Thomam comitem Codiciacensem (48), partes nostras pro viribus inquietare consuetos, tanta strenuitate perdomuit, ut non tantum ab injuriis aliis inferendis temperarent, sed et sibi fortuito illatas, vellent, nollent, quieti tolerarent. Sic ergo universa perturbatione guerrarum auxilio Dei sedata, in conspectu ejus siluit terra.

16. (CAP. X.) Qua pacis tranquillitate potitus, qualem se quantumque exhibuerit, verbis explicare nequaquam sufficio. Deo namque devotus, cunctis servis ejus, Ecclesiarum videlicet prælatis, et quibuslibet religiosis (49), omni se humilitate substernebat; et eorum mandatis reverenter obediens, correptiones, quibus eum pro loco et tempore redarguendum arbitrabantur, patienter et humiliter sustinebat, et emendationem in posterum et cæutelam tota cum mansuetudine promittebat. Quod idcirco in ejus moribus magis laudabile videtur, quia hoc in aliis non solum hujus mundi, verum etiam ecclesiasticæ dignitatis primoribus, raro et difficile invenitur. Quorum plerique, postquam alicujus vel modicæ fuerint potestatis culmen adepti, et a subjectis quibuslibet inceperint honorari, naturalis mox conditionis et propriæ fragilitatis obliti, et quasi quodam fastigio vanitatis elati, cæteros despiciunt, quos naturæ sibi ordine æquales minime recognoscunt. Sapientiores se et probiores omnibus credunt, quos dignitatis sorte præcedunt. Qui dum mundi volupta-

charistiæ, exhalavit, homo perditissimus, Deo et hominibus infestus, qui nec clero timore ecclesiasticæ ultionis, nec populo aliqua humanitate pepercit, omnia trucidans, omnia vastans. Quæ aliæque ejus scelera describunt Sugerius et Guido abbas Nogentinus tractatu De nece Galdrici episcopi Laudunensis.

(49) Iperius capitulo 41, parte II, ista huc referenda tradit: « Erga Deum et viros ecclesiasticos ac religiosos sic fuit humilis et devotus, ut sæpe rogaret eos quod eum tempore et loco de suis defectibus reprehenderent, et pro eo Deum exorarent. In curia sua religiosorum, et Ecclesiarum causas primo semper expediri fecit, dicens quod hi qui servitio Dei invigilant, non deberent in curia principum teneri. Unde semel contigit, vel hunc Joannem abbatem ingredi curiam comitis in die Epiphaniæ, cui comes ait: Domine abbas, quis pro vobis hodie cantat magnam missam hac sancta solemnitate in ecclesia vestra? Abbas inquit: Domine, sunt in monasterio centum monachi, unde poterit ab aliquo probro viro celebrari. » Et comes: « Debebatis in tanto festo in collegio vestro cum psallentibus psallere, et cum præstantibus epulari, et monachos vestros recreare, qui in Dei servitio laboraverunt: nam ad hoc parentes nostri vobis redditus assignaverunt. »—« Domine, ait abbas, necessitas me cogit, nam miles quidam nos opprimit. » Respondit comes: « Suffecisset hoc mihi per chartam, vel nuntium intimari; nam meum est defendere, et vestrum pro me Deum exorare. » Et vocato milite, dixit ei: « Per fidem quam teneor Balduini prædecessoris mei, aio: Si plus de hoc audiero, faciam te « bulliri, sicut ille fecit militem viduam deprædantem. »—« Sic miles destitit, et abbas rediit consolatus. »

tibus dediti, vitiorum sordibus inquinantur, et superbiae tumoribus inflati, inaniter elevantur, reprehensionibus quorumlibet corrigi omnino dedignantur: quibus etiam frequenter asperantur magis quam emendantur. Sicque, dum nec Deum nec homines metuunt, velut equi effrenes in vitia per præcepta ruunt. Et ut qui in sordibus sunt, secundum Scripturam (*Apoc. xxii, 11*), amplius sordescant, tremendo omnipotentis agitur iudicio, ut non solum eis, quæ reprimat, desit correptio, sed et plerumque, quæ vitia nutriat, adsit adulatio: dum videlicet subditi, quæ ab ipsis perperam aguntur, non solum non reprehendunt, verum etiam, ut laudetur peccator in desideriis animæ suæ, laudant sæpe placendi studio, quæ rectitudinis zelo vituperare debuerunt. Unde et Ezechieli dictum est: «Linguam tuam adhærescere faciam palato tuo, et eris mutus, nec quasi vir objurgans, quia domus exasperans es (*Ezech. iii, 26*).» Et per prophetam: «Popule meus, qui beatum te dicunt, ipsi te decipiunt (*Isai. iii, 11*).»

17. (CAP. XI.) Verum hic noster marchio venerabilis Carolus suis correptoribus mansuetum se et humilem exhibebat, et frequenter etiam gratias agebat; et ut auxilium ei divinum, quomodo id quod dicebant operaretur suis precibus impetrarent, devota supplicatione petebat. In quo nimirum non tam hominibus quam Deo, cujus ipsi legatione funguntur, se obtemperare ac deferre arbitrabatur: sciens, et prudenter advertens quod ipsius ore Veritatis in Evangelio dictum est: «Qui vos audit me audit; et qui vos recipit, me recipit (*Luc. xi, 16*).» Ecclesias etiam et suæ potestatis homines, secundum pravam aliorum principum consuetudinem, exactionibus quibuslibet non solum non gravabat, sed publicis omnium utilitatibus intente providendo multipliciter relevabat, omnibusque in commune pii more patris sollicitè providebat.

18. Quod sane vel per hoc probari potest, quia cum illis (50) duobus annis ante mortem ipsius præteritis, terræ sterilitas et messium raritas magnam alimentorum penuriam induxisset, ipse agricolis suorum reddituum, unde ipse vivere et familiam suam alere debebat, magnam partem misericorditer condonavit, et non tantum superfluas, sed et plerumque necessarias cervisiarum confectiones et potationes prorsus ad tempus interdicens, et parcitatis modum immoderatis imponendo, necessariam universis vitæ sustentationem paterna sollicitudine prudenter procreavit. Decrevit etiam, ut quicumque venalem faceret panem non unum, ut fieri solebat, sed duos quamlibet parvos singulis nummis distraheret, ut pauperi cuivis nummum forte non habenti, vel obolo emendi facultas suppeteret.

19. Quid, oro, faceret de maximis qui tantopere providebat de minimis? Tempore quo, quia multos

(50) Anselmus Gemblacensis ad annum 1125: «Hiens asperrima sex hebdomadibus continua et valde noxia. Fames valida ubique, multis utriusque sexus pereuntibus.»

A esse videbat egenos, per singulas curtes suas, quas multas habebat, eos deputavit centenos, et de suo quotidianam eis stipem administrari imperavit. Præterea in quacunque urbe, oppido, vel villa esset, innumeri quotidie ad eum confluebant: quibus ille alimenta, nummos et vestimenta propriis præcipue manibus distribuebat: adeo ut apud Ypram uno die septem millia octingentos panes eum erogasse, ipsorum qui adfuerunt memoria prodiderit. Neminem enim frustratum a se recedere patiebatur, vestesque etiam, quibus pretiosis admodum utebatur, sibi detractas eis frequenter largiebatur. Audierat enim evangelicum illud: «Beati misericordes quoniam ipsi misericordiam consequentur (*Matth. xxv, 40*).» Et illud: «Quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis (*Matth. v, 7*).» Quorum miseriis ita afficiebatur, ut, cum eos in aliquo vexari vel affligi videret, ex totis eis visceribus condoleret, implens et ipse pro modo suo quod Apostolus ait de seipso: «Quis infirmatur, et ego non infirmor? quis scandalizatur, et ego non uror?» (*I Cor. ii, 29*.) Ne autem in his omnibus quasi de tanta liberalitatis excellentia pro singularitate notabilis censeretur, alios quoque ad ipsum pietatis opus non solum exemplo, sed etiam exhortationis verbo crebro invitabat. Aiebat enim tantam regni Dei comparandi opportunitatem piis fidelium mentibus prorsus nequaquam esse negligendam; sed ideo ad præsens in benedictione seminandum, ut de benedictione in futuro metant vitam æternam.

PARS IV.

Occasio odii in B. Carolum concitati.

20. (CAP. XII.) Verum, ut secundum eundem apostolum omnibus omnia fieret (*I Cor. ix, 12*), sicut humilibus mansuetus, sic superbis apparebat severus; illos videlicet agnina lenitate demulcens, istos leonina severitate deterrens. Quorum etiam illas, quibus pauperes opprimere consueverant, calumnias injustas, tanta rigoris districtione coercibat, ut et secundum Prophetam egenos de manu peccatorum liberaret (*Psal. lxxxii, 4*), et pravorum malitiam, ne supra modum sæviret, refrenaret: ut, quam non temperabat amor justitiæ, saltem reprimeret timor vindictæ. Barbarorum autem, maritimas Flandriarum partes inhabitantium, indomitam ante id temporis feritatem, humanum, posthabito Dei timore, assuetam crudeliter fundere sanguinem, mira severitate coercuit. Signa quoque, quibus in sublime levatis ad pugnas in id confederatos accersirent, quæque ob insaniam nimirum bellandi furentium bacchas (51) lingua illa vocare solebant, prorsus erigi vetuit. Ab universis autem eatenus aut amabatur aut timebatur, ut in tanta esset multitudinis gentis vix aliquis inveniretur, qui statutis ejus,

(51) Baccha etiamnum lingua Belgica *bake* dicitur et est specula, pharus, signum vel vas littorale, pro nocturno navium accessu.

publicam ob utilitatem promulgatis, vel in minimo A contraire tutum arbitraretur.

21. Veritatis autem et justitiæ quantus æmulator fuerit hinc colligi potest quod in promissis implendis efficacem, et in causarum meritis indagandis omnino se studebat exhibere sagacem. Nec ei in hoc deerat gratia Dei, qua instruente, quæcunque tractanda essent negotia, mirabili subtilitatis acumine examinabat, et iniquitatem deprehendens et reprehendens; æquitatem vero exaltans et defendens, justitiam in cunctis pro viribus exaltabat. In quibus omnibus hunc ordinem sæpius observabat, ut, si quando clerici vel monachi religiosi, necessitate aliqua cogente, in curia ejus causas agere haberent, eorum ante alia et querelas audiret, et causas terminaret, et sic demum ad alia se tractanda converteret. Indignum namque prorsus et incongruum judicabat, ut qui lectioni vacare debent vel orationi, curiæ vel hujusmodi negotiorum immorentur actioni, sicut quod Apostolus ait: « Nemo militans Deo, implicat se sæcularibus negotiis (II Tim. II, 4). »

22. (CAP. XIII.) Cum ergo his et aliis multis vir inclytus polleret virtutibus, quibus enumerandis vel explicandis non sufficit omne quod dicimus, bonis ejus studiis quanto amplius boni delectabantur, tanto magis mali torquebantur: quippe cum ejus probitate, eorum quibus inidebant, vitam muniri, et suos viderent et dolerent conatus impediri. Et quia in aliorum perniciem nequitia eorum, timoris ipsius catenis impedita, non permittebatur pro voluntate C grassari; ejus sibi videbantur salute periclitari: et quidquid alienis videbant accrescere, suis commodis arbitrabantur deperire. Quibus nimirum cupiditatis incentivis et rapacitatis aculeis incitati, prius quidem invidere, deinde occulta adversus eum odia exercere, et sic demum detractionibus linguas laxantes, justis vitam caninis dentibus lacerare cœpere. In quo nimirum patrum suorum Judæorum rite sequebantur vestigia, qui Dominum Salvatorem eadem persequi probantur malitia, quam tanto ante commemoravit Propheta, dicens in eorum persona: « Circumveniamus justum, quoniam inutilis est vobis, et contrarius operibus nostris (Sap. II, 12). »

23. (CAP. XIV.) Erat illis temporibus præpositus quidam Brugensis, Bertulfus nomine, archicapellanus et cancellarius Flandrensis curiæ; qui cum immensas, arridente sibi sæculo, congregasset divitias (quippe qui et ex paterna hæreditate, et principum, Caroli scilicet et antecessorum ejus, liberalitate, possessiones haberet amplissimas) ne quid temporalis ei decesse videretur prosperitatis; propinquorum, amicorum et hominum suorum, quos innumerabiles habebat, turba magna sibi obediente, culmen

adeptus est maximæ potestatis. Quibus omnibus nimium exsaturatus in superbiam miser est elevatus. Quod profecto, ut fidenter arbitror, gratia Dei protegente, ei nequaquam contigisset, si bona Dei creatura, ad viaticum hæc in valle lacrymarum nobis concessa, humiliter uti, non autem ordine perverso, frui ac delectari voluisset. Exstirpa, bone agricola, spinas de terra cordis mei, ut in eo, si non centesimum vel sexagesimum aut ut minus tricenum, afferat fructum semen verbi tui. Exaudi me cum illo sapiente tuo deprecante te (Prov. xxx, 8): Tantum victui meotribus necessaria; et, sicut optat patriarcha Jacob (Genes. xxviii, 20), panem ad edendum, et vestimentum quo operiar. Cum autem, ut ad propositum redeam, omnibus istius mundi bonis B floreret lucis hujus filius, divitiarum affluentia potentiam, potentia vero parturivit ei et peperit superbiam. Qua elatus cæteros despiciebat, et timore nimio inflatus jam sese non capiebat. Et quia, qualis paterfamilias, tales sunt et domestici ejus; nepotes et domestici ejus, quos nimis carnaliter contra suam salutem infelix nutrebat et diligebat, dum prodiret quasi ex adipe iniquitas eorum, eadem qua ipse peste laborare cœperunt.

24. (CAP. XV.) Accidit autem ut quidam miles nobilis adversus alium nobilem in curia comitis de treugarum (52) infractione placitaret (53), et ille, nota ei servilis conditionis objecta, eo quod consanguineam illius præpositi, quæ ancilla comitis esse diceretur, uxorem duxisset, respondere ut libero C refutaret. Quamobrem omnis illa præpositi cognatio etiam intolerabili adversus comitem Carolum et militem illum exarsit ira. In omnes enim hæc redundare videbatur calumnia. Causa ergo hæc diu quidem ventilata, sed tandem tali est ratione terminata, ut illa, quæ notata fuerat matrona, duodecima nobilium manu libertatem suam personaliter assensu (54) comitis evendicaret, et querela comitis in reliquam illam parentelam salva maneret. Hujus ergo calumniæ talis suspensio domino Carolo prima fuisse visa est interfectionis occasio. Hinc namque gravissima contra eum cœperunt exercere odia.

25. (CAP. XVI.) Serpens itaque ille antiquus et humani generis inimicus, hanc suæ malitiæ exercendæ D opportunitatem speculatus, medium se malignantibus et superbientibus statim ingressit; et quia in ipsorum mentibus, qui se regem gloriatur super universos filios superbiæ, sui thronum regni collocavit; alium eis, quo sæpius irretirentur et dejicerentur, laqueum callidus præparavit. Quidam enim Burchardus nepos (55) præpositi illius, filius videlicet Lamberti fratris ejus, homo nimis elatus, et in oculis suis magnus adversus Thanemarum vicinum suum (qui in elemosynis pauperibus et præcipue monachis

(52) Treugæ, induciæ seu fides temporaria hosti data, a Græcis posterioribus *τρέβα*, et *τρέβα* dicta. Germanis *treuwe*, fides.

(53) Placitare, id est disceptare, litigare, judicio experiri. Ita Vossius lib. iv. De Vitii sermonum,

cap. 16, ubi hunc locum adducit.

(54) De utriusque familia controversia actum est § 4 et 5.

(55) Hinc arreptam occasionem fingendi elemosynarium B Caroli fuisse supra dictum est.

expendendis, magnum, ut ferebatur, studium habebat) et nepotem ejus Gualterum, graves, licet minimis ex causis ortas, exercebat inimicitias, et ex utraque parte caedes hominum faciebant non minimas. Sed cultor Dei Carolus treugarum condiciones ab eis saepe pro potestate sibi a Domino commissa exigebat, et ad pacem etiam invitos crebro compellebat: in eorum studens numero inveniri quibus promittitur ipsa Veritate dicente: « Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur (Matth. v, 9). »

26. (CAP. XVII.) Verum praepositus et sui, qui sibi validiores et superbiores videbantur, ad tutelam alterius partis eum intendere suspicabantur; et quia male sibi consciis livore mentis interius torquebantur, quod ad communem utilitatem facere laborabat, ad suam depressionem fieri querebantur. Itaque invidia stimulante incitati, ira saeviente exasperati et superbia inflante elati, Thagmarum inopinatum, et gratia treugarum nihil adversi formidantem, ex improvise, foedere pacis destructo, invadunt, et curte inferius irrupta, in superiorem eum munitionem anxie satis confugere compellunt, virgulta succidunt, et cuncta in inferioribus reperta dissipant, demoliuntur, et pessumdant. Qua injuria Thagmarus accepta, querelam comiti non injustam depromit, damnum sibi non sine contemptu illius illatum, seque graviter periclitatum exponit. Illi vero a comite die et loco determinato in causam vocati, contemptum contemptui superaddere, quam vel per responsalem suam absentiam excusare, elegerunt.

27. (CAP. XVIII.) Quam quidem injuriam vir prudens patienter dissimulavit, et eos interim expectare, et ad correctionem tanti excessus leniter adhuc invitare deliberavit. Qui cum postea Brugis praepositum super omnibus his familiariter convenisset, et modeste satis, ut ei moris erat, corripuisset, et ille tam ex sua quam suorum parte omnem emendationem in crastinum spondidisset, nihilominus neglexit, et nec ipse venit nec eos ad satisfactionem adduxit. Sed comes iterum et iterum provocatus, licet in despectum sui omnia fieri non dubitaret, aequanimiter ferens, etiam tunc in contumaces justam depromere vindictam dissimulavit, et emendationem iterum longanimiter expectavit.

PARS V.

Publica latrocinia e consilio baronum a B. Carolo compressa.

28. (CAP. XIX.) Sed haec frustra. Etenim patientia ipsius abutentes, et ejus occasione in reliquum sibi impunitatem promittentes, in deterius superbia impellente prolapsi sunt, et quos oportuerat priores erratus poenitendo emendare, et justam Domini sui iram vel sero satisfaciendo placare culpas, magis culpis accumulare, et excessus excessibus audacter statuunt exaggerare. Nam captata, cum in Franciam forte perrexisset, comitis absentia (omnibus enim iniquitatis operariis semper gravis erat, et quasi

carcer quidam intolerabilis, ejus praesentia) copiosam congregant et validam militum manum, et omnem fere incursantes circa regionem, domosque infringentes, et mobilia quaeque diripientes, pauperes exspoliant, et quosdam suspendunt, plerosque in ferro trucidant. Quod quia praeteritis temporibus fieri nequaquam consueverat, cunctis intolerabile nimis et crudele apparebat. Ab antiquo enim et comitibus terrae nostrae statutum, et haecenus quasi pro lege est observatum, ut quantacumque inter quoslibet homines guerra emergeret, nemo in Flandria quidquam praedari, vel aliquem capere aut exspoliare praesumeret.

29. (CAP. XX.) Igitur reverendus tutor patriae reversus, tantorum criminum atrocitate composita, graviter indoluit et quia in sancta pace, videlicet infra Septuagesimam, haec gesta fuerant, non tam suam quam Dei injuriam, ut dignum erat, ultum ire statuit. Verum quia quonam modo id vindicari oporteret gestiebat, barones suos, ut tertio Kal. Martii Ypram (ubi et ego ex ejus mandato, pro alio tamen negotio, praesens fui) convenirent, et quid opus esset facto ex sententia desinirent, invitavit, et universa eo quo facta fuerant ordine in auribus eorum explicavit; et ne se solus vindicare videretur, eorum de omnibus consilium flagitavit. Nec defuerunt qui se a Brugensibus inique spoliatos, verberibusque et contumeliis affectos deplorarent, et justitiam ignominiae lacrymosis questibus implorarent. Ubi diversis diversa dicentibus, tandem in hoc omnium convenit sententia, ut comes ipse partes illas praesentialiter visitaret, et quae gesta fuerant, visu et auditu certius exploraret, et sic pro modo culpae modum temperaret vindictae. Qui licet malignas eorum adversum se machinationes nequaquam penitus ignoraret: praesertim cum praedictus Burchardus jampridem dixisse accusaretur: « Si quis comitem occideret, quis eum vindicaret? » ire tamen decrevit, et milites non paucos secum ire praecipit.

30. (CAP. XXI.) Cum quibus in crastinum profectus, cum domos eversas, res omnes direptas et dispersas vidisset, et ne minima quidem vitae subsidia pauperibus relicta cognosceret, hinc miserorum lacrymis, inde ingentiae sibi misericordiae compassione permotus, alte ingenuit, et ex imis viscerum medullis longa trahens suspiria, lacrymisque suffusus obortis mirabiliter doluit. Et primum quidem munitionem ipsius Burchardi, quam juxta habebat, quasi tanti mali seminarium et radicem incendit, evertit, et funditus destruxit; ac deinde tam de his quam de aliis diligentius tractaturus Brugas eadem die, heu! nunquam reversurus, perrexit. Sequenti die, scilicet Kalendas Martii, eo ibidem morante, et causas singulorum cum aequitate more suo examinante, dies in vesperam declinavit, et sol tam perversas pravorum hominum mentes veritatis lumine destitutas ostendens, eas quas suis radiis illustrare consueverat, mundi partes relin-

quens, illis spiritualem, his autem corporalem A lucem subduxit, et filiis tenebrarum opera tenebrarum faciendi opportunitatem optatam induxit: Qui enim male agit, odit lucem.

31. (CAP. XXII.) Tunc, ut ferunt, præpositus (56) Guidonem de Stenfordo, et alios paucos qui familiares comitis videbantur, sibi ascivit, eisque legationem suam injungens, ad aulam ejus quasi veniam pro nepotibus suis petituros misit. Et illi quidem quod jussi fuerant exsequentes, comitem statim adierunt, et hujusmodi apud eum, sicut aiunt, non tam pacem quam querelam deposuerunt: « Sufficiat, inquit, domine, maguanimitati vestræ, Burchardi pœna et ignominia iram vestram vos hactenus exsaturare; sufficiat vobis receptaculum ejus ad ipsius et totius generis sui injuriam vos incendisse. Jam vestræ motus iracundiæ adversus eum frustra excitatos compescite, et juveni afflicto jam parentes, et nimis contumeliis lacessito nunc saltem sero ignoscite. Jam nunc, si placet, apud vos misericordiæ locum inveniat, quem pœna indebite illata satis superque contristat et cruciat. Sed et circa genus ipsius odii vestri et iræ impetus refrenate, et quos graviter offendistis vel nunc sera satisfactione placate. »

32. His responsum per paucis ita reddidit heros: « Quid est quod me motibus meis tantopere asseritis induxisse, et Burchardo vestro immerito injurias contumeliosas intulisse? Quid enim dignum tantis Burchardi excessibus rependi, si unam domunculam ejus, ipso nondum punito, incendi? Nonne multo magis justitia exigebat eum quæ abstulit pauperibus ex integro restituere, et tantorum criminum in carne propria pœnas luere? Quæ ergo injuste rapuit, juste restituat, et conditionem sui generis agnoscat, et sic misericordiam quam quærit inveniat. Nam qua ratione poterit indulgentiam obtinere, et rapinam pauperum retinere? »

33. (CAP. XXIII.) His præposito perlatis, quamvis hæc comitis allegatione nihil justius dici valeret, ut pote quæ et legis et Evangelii mandatis congrueret, ille tamen, cum veritati debuisset ac rationi acquiescere, cæcata mente magis cœpit insanire, et suis motibus nimium exasperatus, et diabolico spiritu inflammatus, dira immurmurans, et graves minas spirans, stimulos suis currentibus et arma sævientibus ministravit, et quos refrenare, debue-

rat, suæ aculeis iracundiæ amplius incitavit. Auxit quoque furorem dementium, et dementiam furentium, quod præfati legati non sinceriter egerunt, sed verba comitis depravantes et superbos juvenum animos deterius exacerbantes, dixerunt quod nunquam misericordiam a comite consequerentur, nisi servos ejus se esse omnes profiterentur.

PARS VI.

B. Caroli ultima pia opera. Cædes illata.

34. (CAP. XXIV.) Illi ergo ex stultis jam insani, præposito cum legatis illis, ut qui totum faciebat ac si nihil facere videretur, corporaliter amoto, pestiferum consilium mox inierunt, et de morte domini sui detestabili scelere tractare cœperunt. Diabolo autem consilia eorum aspirando præveniente, et cooperando prosequente ac instigando provehente, in hanc tandem iniquitatis sententiam sex principes factionis eorum, videlicet Guelricus frater præpositi, præfatus Burchardus, et alterius fratris ejus Roberti filius Robertus, (57) Guillelmus quoque Viroviacensis, et Ingrasus (58) Esnensis, et Isaac præpositi consanguineus (59) conspirant ut comitem quam citius potuerint occidant, et id ipsum perficiendum, et donec perficiatur celandum, fidei, ne dicam perfidiæ, pactione conjurant.

35. Et hæc quidem in nocte sunt gesta, utputa lucis, sed tenebrarum opera. Quæ omnia licet in occulto factarentur, latere tamen non potuerunt. Nam rumusculis quorundam delatum, et ipsi quod de periculo ejus ageretur est nuntiatum. Illi autem ut hæc crederet nequaquam potuit persuaderi. Quippe quem conscientia sua non solum perperam hæc in causa quidquam gessisse non accusabat, verum etiam de recitudo operis veraciter justificabat. Quod nimirum justo et occulto Dei judicio actum fuisse facile crediderim quatenus ejus meritis, nostris peccatis, eorum quoque criminibus nefandis exigentibus, illi palma, nobis tristitia, et illis perfidis justa acceleraretur vindicta. Sic enim, ut credi pie fas est, et illum requie optata donari, et nos, quo indigni eramus, defensore et protectore orbari, et illos nefarios condigna oportuit pœna multari. O mira in omnibus omnipotentis Dei dispensatio?

36. (CAP. XXV.) Nocte itaque illa exacta, cum gloriosus princeps paulo diutius solito in stratu suo

(56) Steenvordia, antiquis *Stenasforda* et *Stenafvordt*, celebre in Galletana ditione municipium: hujus toparcha Wido seu Guido, subscripsit litteris B. Caroli comitis pro monasterio Loensi anno 1123 in Notitia Miræi, cap. 134. Uxor Guidonis dicitur infra num. 49 soror Isaaci consanguinei Bertulphi præpositi: at neptis hujus appellatur a Galberto num. 94. Ut videantur Isaacus et hæc Guidonis uxor nati matre, præpositi sorore.

(57) Viroviacum ad Legiam, seu Lisam fluvium, municipium inter Menenas et Cortracum. Subsignarunt dictus supra Wido de Steinfort et Willelmus de Wervi litteris B. Caroli comitis pro abbacia Marchianensi datis anno 1125, indict. III, et concur. 3 apud Chesnæum De familia Bethuniensi,

lib. II, Probationum, pag. 20.

(58) Essena est prætorium prope Dixmudam, illustratum a Sandero in Franconatu pag. 316, ejus toparcha Ingrasus ab Iperio. *Ingrasus de ossines* dicitur. Infra num. 75 dicitur ejus patruus *Theodericus Discamudensis, vir potens*. Donationi abbacie S. Andree anno 1105 subscripsit Theodericus de Esne, forsitan hujus pater.

(59) Hæc conspiratio facta Ipris in festo S. Vincentii, 22 Januarii fugitur in Chronico vernaculo Flandriæ, in formula proclamationis et apud Lermutium, et princeps conspiracy habetur Bertulphi præpositi frater Lambertus, jam ante vita functus, uti supra de hoc et aliis adjunctis actum.

genuisset, surrexit, manus lavit, et sic ad opus misericordiae more solito devotus properavit. Sic quippe vitam suam ordinaverat, ut omnibus diebus operum suorum initia Domino dedicaret; ut scilicet antequam ad ecclesiam procederet, eleemosynam propriis manibus pauperibus dispensaret. Quod etiam ob ingentem in Christum devotionem nudis consueverat pedibus celebrare, ita ut neminem in hoc pietatis officio sibi pateretur ministrare: sed singula fercula singulis deferens, singillatim singulorum manus summa osculabatur veneratione. Huic quoque religiosae consuetudinis cumulo nuper adjecerat, ut omni die quinque pauperes novis vestimentis indueret et calceamentis. Quo eleemosynae sacrificio super sacrae aram fidei humiliter oblato, seipsum mox victimam placationis superimpensurus ad ecclesiam, nullis comitatus militibus (quippe per hospitia et oratoria ubique dispersis), procedit; et coram altari sanctae Dei Genitricis Mariae, quod in superiore parte ecclesiae S. Donatiani constitutum erat, in orationem se prostravit. In quo loco cum genua frequenter flectendo diutius oraret, ac semetipsum attentius Domino commendaret, tandem pronum se in pavimento projecit, et septem poenitentiales psalmos pro suorum ablutione peccatorum, libello suo apposito, supplex decantare incepit.

37. Interim autem clero, capellanis ejus videlicet, horas diei primam et tertiam more ecclesiastico, canente cum Oratione Dominica jam dicta illi preces tertiae, et ille quinquagesimum psalmum, et ipsum quartum poenitentialem, tribus jam dictis, recitaret (nam ita orare consueverat, ut a circumstantibus audiri valeret), magister fraudis, et ductor sceleris Burchardus, sex sibi spatariis ex clientela praepositi et sua adjunctis, lateri ejus retro improvisus astitit, et nudo eum gladio, ut caput ferendum porrigeret, prius leniter tetigit. Qui cum faciem elevato capite ad eum converteret, frontem illam reverentissimam, superborum dejectricem, humilium erectricem, furibundus valido ictu percussit, et cerebrum ejus in pavimentum excussit, complicibus quoque ejus in hoc ipsum perpetrandum concurrentibus, et eum unanimiter, nequidquam tamen, cum primus ad mortem ejus suffecisset ictus, ferientibus, pluribus caput ejus vulneribus, conciderunt, et brachium ejus dextrum cum manu, qua eadem hora pauperi mulieri eleemosynam petenti nummum vel potius nummos porrexerat, et alios petituris porrigendos tenebat, fere amputaverunt.

38. (CAP. XXVI.) Sed jam libet stylum a narrationis serie parumper declinare, et enormitatem tanti facinoris, ac facinorosorum illorum crudelissimam immanitatem pro modo nostro vel tenuiter considerare. O nefandissime Burcharde, quid fecisti! O insanissime Bertulfe, quid consensisti? O omnes

A sceleratissimi hujus criminis complices et ministri, quid disposuistis, quid egistis, quid peregistis? Quem, quare, quando, ubi, et quomodo occidistis? Certe dominum vestrum, certe pro sua justitia, certe in Quadragesima, certe in ecclesia, et hoc certe sine aliqua reverentia. Comparetur igitur, si placet, facinus vestrum facinori patrum vestrorum detestabilium Judaeorum. Illi nempe Dominum suum non tam manibus quam lingua extra portam civitatis occiderunt, quem tamen Dominum suum esse nequaquam cognoverunt. « Si enim, ut Apostolus ait (I Cor. II, 8), cognovissent, nunquam Deum gloriae crucifixissent. » Vos autem, quem dominum vestrum esse sine dubio cognovistis, in loco sancto, in tempore sancto et lingua et manibus occidere non horruistis. Igitur scelus patrum vestrorum vestro scelere non solum adaequastis, sed etiam, si dici fas est, superastis. Unde timendum vobis, et valde timendum est, ne quos supergressi videmini in culpa, illis quoque gravius cruciemini in poena. Quorum etiam exemplo locum et gentem congrue perdidistis, quae ne perderetis, tantum piaculum committere non timuistis. Et haec quidem, nisi digne, poenitueritis, initia sunt dolorum.

39. (CAP. XXVII.) Sed jam ab his tristibus convertamur, et de Caroli nostri exitu felici, quae laeta sunt, et omni gaudio recolenda intueamur. Quem profecto si diligenti cum discretione attendimus, cum martyribus eum nonnihil habere commune, ut salva eorum reverentia loquamur, non absurde perpendimus. Nam ut scriptum est, « martyrum non tam facit poena quam causa (60). » Sed hujus rogo, ut ita dicam, martyrii, quae fuit causa nisi justitia! Qui enim ideo occisus est, quia a rectitudine non declinabat aequitatis, pro testimonio utique occisus est veritatis.

40. Et ut noveris eum hoc mortis periculum sibi ab illis flagitiosissimis jam olim intentatum nequaquam prorsus ignorasse, et tamen justae confidentia causae non declinasse, in conventu procerum Yprae tertio Kal. Martii, sicut praedictum est, congregatorum, cum de hoc pessimo Burchardi proposito mentio facta fuisset, audi quod de bonae conscientiae margaritam (justus quippe ut leo confidit) protulerit: « Ego, inquit, ibo, et Deo protectore, securus ibo. Ubi etsi me forte occidi contigerit, pro justitia certe occumbere non tam periculosum quam gloriosum erit. De vindicta vero Deus providebit. » Ut autem conjicere possis hoc ipsum eum non transeunter vel leviter, sed prudenter dixisse, accipe quod ipse ab eo accepi. Cum siquidem eodem die ad vesperam praepositus clericorum regularium, in eodem loco commorantium, minas quorundam saecularium sibi, superbia ipsorum impellente, intentatas mihi exposuisset, meque quid super his facere deberet consulisset, communi consilio ad eum, utpote defensorem humilium, rem ipsam detulimus:

(60) August. in Psal. xxxiv.

et hujusmodi ab ore, imo ut post patuit, per os de A corde ejus responsum accepimus: « Quascunque, inquit, vobis minas intentent, certus sum quia quando vixero, in nullo vos lædere præsument. Quod etsi contingeret vos occidi pro veritate, quid hæc, quæso, gloriosius morte? Quid enim martyrio excellentius in gloria? Quod procul dubio, quantum ego conjicio, non dixisset, nisi martyrii amore flagraret?

41. Vidisti igitur quæ fuerit causa mortis ejus: nunc vide si placet, quod fuerit opus ejus. Utiq; peccata sua jam pridem confessus fuerat, et pro eis tunc poenitentiam agebat. Orationi eadem hora, ut dictum est, incumbere; quam etiam elemosyna acceptabiliorem Domino faciebat. Sed et si de terrenis contagiis aliqua ei macula adhæserunt, sanguinis effusione et mortis amaritudine credibile est quod deleri potuerunt. Igitur interfectores ejus sibi quidem mortis foveam effoderunt, sed eum per portam mortis ad vitæ januam introduxerunt, illum mortalitatis tunica exuerunt, et se confusione sua sicut diploide induerunt.

PARS VII.

B. Caroli fautores occisi. Corpus feretro illatum. Miracula, veneratio, sepultura.

42. (CAP. XXVIII.) Hæc namque cæde peracta sanguinem adhuc sitiens Themardum Brugburgensem (61) castellanum, qui forte prope aderat, cæteris diffugientibus invaserunt, et multis vulneribus confoderunt. Quo facto continuo, quos supra memoravimus, conjurati singuli cum suis satellitibus adfuerunt, et universam villam, quæ instar civitatis frequens erat et ampla, nemine resistente, perscrutantes, reliquos morti jam pridem ab eis destinatos, circumquaque persequi studuerunt. Quorum duos, præfati videlicet castellani filios, Gualterum adhuc in hospicio remorantem, et heu! frustra fortiter repugnantem, et Gillebertum extra villam habitu mutato cum castellano Curtriacensi (62) effugere conantem, crudeliter interemerunt; et sic demum ad perquirendum Gualterum (63) dapiferum, quem elapsam fugam timebant, redierunt. Sed cum castellanum confessionem sacerdoti fecisse, et corporis ac sanguinis Domini mysteria percepisse, et necdum obisse cognovissent, in ecclesia ad eum rursus concurrerunt, et per pedes eum arripientes, ac per

(61) Brugburgum, seu Burburgum, Flandriæ occidentalis prope Gravelingam oppidum. De familia hujus castellani pluribus agitur in Historia ms. Gismensium, ex qua plurima excusa apud Chesnæum, lib. iv Probationum. Subscripsit Themardus, subinde Thevardus castellanus de Brocburgh diplomatis B. Caroli signatis anno 1119, 1121 et 1125, uti et subinde filiis ejus Walterus et Gillebertus eum ipso occisi, et Henricus qui superfuit, a Galberto num. 150 relatus successor patris Brocburgensis castellanus. Interim hunc cum Tengmaro unum eundemque haberi supra correximus. In editione Parisiensi editum erat *Thangmarus Brugensis*.

(62) Cortracum, seu Curtriacum, illustris Flandriæ ad Lisam fluvium civitas: ejus castellanus Galterus subscripsit diplomati Balduini comitis anno 1115, et

confragosam graduum inæqualitatem impetuse trahentes, caput ejus singulis illis gradibus confraxerunt, et sic eum ante ipsius fores ecclesiæ pertrahentes, palpitantem adhuc in extremis, iterata cæde ejus spiritum ejecerunt. Gualterum autem cum diu quæsitum non invenirent, et de inventione ejus jam desperarent, quidam puer eum dicitur prodidisse, et latibulum quod eum in tanta necessitate opportune satis occultabat, persecutoribus ostendisse. Qui ut se proditum sensit, veloci cursu protinus fugam iniiit, et usque ad altare S. Donatiani currendo anxius pervenit; et velo, quod altari opansum erat, se quantum potuit operuit. Quo in loco ministri diaboli persecuti arripuerunt, et confessionis faciendæ, quam solam petebat, sibi facultate superbe negata, de ecclesia extrahentes occiderunt.

43. (CAP. XXIX.) Corpus itaque domini Caroli, ministris ejus passim latentibus, ac præ timore mortis nusquam apparere audentibus, cum non esset qui sepeliret, in eo quo interfectus est loco, aliquandiu jacuit, sed tandem clericorum inferius est delatus obsequio; et in chori positus medio, tristi mœrentium frequentabatur officio. Rari tamen erant qui eum manifeste lugerent, vel qui aliqua super morte ejus tristitiæ signa ostendere aut doloris auderent. Tantus erat metus perfidorum, qui etiam decreto decreverant eum ibi nullatenus esse tumulandum, ne ejus monumentum ad posteritatis eorum appareret opprobrium. Quo audito, Arnulfus (64) abbas monasterii Blandiniensis sequenti die velociter adfuit, et eum in monasterio suo sepeliendum deportare voluit. Quod cum præpositus cum suis libenter concessisset, et abbas feretrum composisset, continuo spiritu Dei excitati tam clerici quam laici, resistendi audaciam sumpserunt, et vehementer ne fieret, contradicere, et cum armis etiam violenter eis in faciem obsistere et impropere cœperunt. « Si nobis, inquit, dominum nostrum ne viveret abstulistis, nunquid et mortuum auferre debetis? Qui ergo fecistis ne haberemus vivum, si nite habere vel defunctum. Confidimus enim quia, quem vivum habuimus patronum et protectorem, interfectum etiam martyrem multo magis habere poterimus fidelem apud Deum intercessorem. » Quid plura? Tandem præpositibus et abbati

Rodegerus litteris Theoderici anno 1145.

(63) *Walterus de Locris* dicitur Galberto; subscripsit donationi factæ ecclesiæ Furnensi S. Nicolai anno 1120, et monasterio S. Winoci anno 1121. Est duplex Lokera, alia in Wasia ad Durmam fluvium, alia in territorio Iprensi versus Bellioham, quæ ut propior Furnis et Bergæ S. Winoci, et in propria Flandriæ sita, hic intelligitur.

(64) Fuit Arnulphus, aliquibus *Arnoldus*, abbas ab anno 1117 ad annum 1132. Cum Castellano Gandensi missus fuerat Aquisgranum, et Lothario imperatori adfuerat festo Epiphaniæ hujus anni 1127 eique nuntiavit B. Carolum comitem paratum ad omnem ei exhibendam subjectionem. Ita Anselmus Gemblacensis.

prævaferunt, et corpus domini sui in superiora A
 ecclesie tumulandum reportaverunt. Qua hora po-
 puli fide fervente, et venerabilis Caroli, ut vere
 credi decet, merito exigente, quod divina operata est
 clementia miraculum, non silebo.

44. (CAP. XXX.) Puer erat a cunabulis nervis
 claudis contractis, qui non solum non incedere,
 sed nec etiam ullo pacto a terra se valebat erigere.
 Persona quidem modica, sed occasione miserie sue
 plurimis satis nota. Nam et in eleemosyna monacho-
 rum S. Andreæ Brugensis (65) circiter octo annis
 commoratus, et eorum fuerat beneficiis sustentatus.
 Cui cum prior loci instrumentum quoddam fecisset,
 quo adjutus non tam ambulare quam reptare vale-
 ret; qualitercunque se promovere paulatim cepit,
 et Brugas usque hoc perveniens in domo Reingeri (66) B
 telonearii aliquandiu mansit (67). Hic ergo cum illa
 hora juxta illud venerabile corpus adesset, et sub
 ejus feretro supplex, et optatæ munus sanitatis de-
 vote mendicans, procubisset, subito nervi illi diu
 contracti, virtute prorsus divina laxari, et membra
 illa debilia erigi, et in usum ambulandi firmari ac
 solidari cœperunt; sicque gratia Dei, et merito
 viri sancti, plenæ sanitati ad integrum restitutus
 est, ut nullæ antiquæ debilitatis reliquæ in eo resi-
 derent. Itaque qui debilis et tristis advenerat, sanus
 et gaudens, et Deo gratias agens recessit. Et quia
 hoc in frequentia gestum fuit latere profecto non
 potuit.

45. (CAP. XXXI.) Igitur qui præsentibus fuerunt, et
 tam evidenti miraculo gloriam martyris cognove-
 runt, tantæ largitori gratiæ Domino immensas in
 jubilo laudes reddiderunt. Videres itaque continuo
 innumerabiles promiscui sexus, diversæ ætatis viros
 et mulieres, certatim undique occurrentes, sangui-
 nem ejus linteis reverenter extergere, et ferramentis
 etiam de pavimento abradere, pilos capitis ejus
 vel barbæ gladiis furentium laceratos cum venera-
 tione colligere, et hæc omnia ad tutelam sui in
 posterum servanda omni cum diligentia et devo-

(65) Chronicon ms. monasterii S. Andreæ, cap. 5
 ista sic exponit: « Anno XIX foundationis monasterii
 nostri, tempore venerabilis P. Alardi secundi prioris
 nostri, adventu ad portam monasterii nostri pro
 eleemosyna quidam puer a cunabulis nervis adeo
 contractus, ut non solum non incedere, sed nec a
 terra sese valebat elevare: cujus miserie pauper-
 tatiq; prior noster Alardus, in pauperes clemen-
 tissimus, condolens, cum intra monasterium duxit,
 ac per octo annos de victu et vestitu abundanter
 providit. »

(66) Lernutius ex suis fabulosis Annalibus con-
 tractum appellat *Rogekinum telonarium*. Mejerus ait,
 « adolescentem, Rogerium nomine, asportatum esse
 ab Rengero telone. »

(67) Idem ms. Chronicon addit: « Et interim
 crebras a præfato comite Carolo eleemosynas acce-
 pit. At cum mortis iniquissimæ fama undique per-
 volaret, amarissimas hic claudus, ob tam clemen-
 tissimi patris amissionem et mortem iniquam, ef-
 fudit lacrymas, atque urgente affectu ecclesiam B.
 Donatiani, in qua facinus illud nefandissimum per-
 petratum fuerat, adiit: atque eo, quo valuit modo
 gradus conscendit, et beati comitis et martyris cor-

tionem recondere. Nec frustra. Nam et pileus ejus a
 quodam reservatus multa febricitantibus per Dei
 gratiam affirmatur sanitatis, fide præveniente,
 contulisse beneficia. Ne quis vero incredulus ca-
 lumnietur hæc omnia commentari, et loqui ex
 proprio, Deum testor quia, quæ de morte ejus et
 miraculis retuli, viri religiosi domni Helicæ Brugensis
 decani (68), Fromoldi Furnensis præpositi, et alio-
 rum clericorum et laicorum, qui se ea vidisse affir-
 mabant, cognovi testimonio. Verum primo illo pa-
 trato miraculo cum fideles gratulantes admirarentur,
 et admirantes gratularentur, et campanæ in laudem
 Dei pulsarentur, Bertulfus quidnam sibi vellet stre-
 pitus ille dicitur inquisisse. Qui, cum res ut contige-
 rat exposita fuisset, non solum credere vel pœnitere
 recusavit, sed ad subsannandum et deridendum
 conversus, etiam januas ecclesie, ne populus de-
 votus confluere posset, obserari imperavit.

46. (CAP. XXXII.) Et hæc quidem cum sexto
 Nonas Martii, quarta feria interfectus fuisset, quinta
 feria, ut prælibavimus, gesta sunt. Itaque timore
 præpositi, cleri et plebis repressa est confluentia, et
 domini Caroli sepultura usque in sextam feriam
 protelata. Quo die sane pauci ex hominibus ejus et
 clientibus convenerunt, et in illo quo occisus fuerat
 loco, sarcophago ex lapidibus et cæmento super
 pavementum composito, in eo illum sepelierunt.
 Porro sacerdotes et clerici, quia id in loco homici-
 dii et humano sanguine polluto fieri ratio et au-
 thoritas non sinebat, in alia ecclesia cum (69) mis-
 sarum et orationum solemnibus Domino commenda-
 verunt.

PARS VII.

Vindicta impiis malefactoribus; tres illorum occisi.

47. Præpositus autem et sui dum quasi adversario
 suo dejecto exsultant, et de regno sibi compa-
 rando, ac si non sit qui contradicat, tractant et
 cogitant; tremendo divinæ districtiois judicio quæ
 sibi vindicta præparetur, ignorant. Illis nempe
 gaudentibus de sanguine, et thesaurorum ejus,

pus ibidem solum derelictum, ac suo sanguine in-
 fectum reperit. Qui longa ex imo pectore diutissime
 trahens suspiria, cœlum gemitibus ob tam grande
 piaculum replere non destitit, et tandem ob defuncti
 amorem cuncta membra sua debilitate emortua ip-
 sius sanguine linivit: non quod aliquam spem ha-
 beret, ut ipse postmodum fatebatur, adipiscendæ
 sanitatis; sed solummodo hoc egit ex pio amoris
 affectu, quem habuerat erga eum, qui sibi tanta
 bonâ fecisset. Sed omnipotens Deus volens demon-
 strare, cujus apud meriti esset, qui defunctus
 plangebatur, subito integerrimæ redditus est sospi-
 tati is qui sibi id fieri nec suspicari quidem po-
 tuisset: ita ut relictis ibidem instrumentis, suis
 velut caprea de gradibus desiliret pedibus, ac per
 totam urbem, in qua ob suam singularem miseriam
 notissimus erat, discurrens, cunctis sese integerrimæ
 sanitati redditum demonstraret.

(68) Fromoldus præpositus Furnensis subscripsit
 Jonationi factæ cœnobio Formeselensi prope Ipras
 anno 1117 et ecclesie Furnensi S. Nicolai anno
 1120.

(69) Ecclesiam S. Petri extra muros scribit Gal-
 bertus num. 42.

quos invaserant, direptione, justus Judex et æquis-
simus retributor occulte disponit de ultione. O inef-
fabilis bonitas et justitia Dei! Persecutores suos
impios Judæos usque ad (70) quadragesimum secun-
dum annum post passionem suam, hoc poenitentiae
spatio eis misericorditer indulto expectavit. Sed
quia illi, non attendentes quod patientia Dei ad
poenitentiam eos invitaret, thesaurizantes sibi iram
in die iræ, poenitere neglexerunt, horrendis sup-
pliciis eodem anno interierunt. His autem justis per-
secutoribus tempus juste abbreviavit, et usque ad
octavum diem ultionem vix protelavit. Illi enim quia
primitiva in eis nutriebatur, diutius, ut credo,
fuerunt misericorditer tolerandi; hi autem, quia
profecta jam Ecclesia in eis, et per eos scandaliza-
batur, citius exstiterunt justè judicandi.

48. (CAP. XXXIII.) Nam ecce octavo die, quasi
domino Carolo in sui vindictam quodammodo
resurgente (71), Gervasius vicinus eorum, vir
honestus et probus congregato suorum circiter
triginta equitum numero, castrum Brugense inva-
sit, et illis resistere, quippe timore Dei super eos
irruente, non audentibus, intravit, et eos in in-
teriore munitionem refugere coegit. Quod nimi-
rum virtute divina factum non dubitaverim,
cum illi et numero et viribus et munitione plu-
rimum præstarent. Verum manus Domini paucorum
fidelium confortabat, et multorum infidelium vires
et animos effeminabat. Sed et Brugensium corda
municipum ita superna immutavit gratia, ut non
solum injustæ dominorum suorum parti non faverent,
vel auxilium faventes præberent, quinimo eorum
consortium penitus abhorrent, et eos continuo in
munitione qua confugerant, Gervasio juncti obside-
rent. (72) Duo autem eorum, qui necis Domini Caroli
cooperatores exstiterant, intercepti et comprehensi
in conspectu aliorum, in poenam nimirum et confu-
sionem eorum, diversis suppliciis improbris, ut
dignum erat, tormentati, et sic tandem sunt necati,
ac partim in cloacas, ubi a dominis suis de muris
prospectantibus videri possent, jactati.

49. (CAP. XXXIV.) Porro Isaac, unus de conjuratis,
homo potens et dives, cum paulo remotus in loco
multum munito habitaret, et illa hora in ecclesia
B. Mariæ injuste et irreverenter ingressus fuisset
(nam qui ecclesiam non timuerat superbe violare,
ecclesiae introitum debuisset humiliter vitare), ab
obsidione hoc eventu forte interclusus, et nec ad
modicum quidem domui suæ disponens, vitæ quippe

(70) Censentur hi anni a consulatu duorum Gemi-
norum, usque ad annum 2 Vespasiani ut solebant
multi numerare.

(71) Gervasius camerarius subscripsit anno 1123
litteris B. Caroli pro monasterio Gandensi S. Petri.

(72) Scilicet Burchardi et miles Georgius et ser-
vus Fromaldus, ut Galbertus num. 51. Occisus etiam
ibidem refertur Robertus cursor castellani Haket
eodem die 9 Martii.

(73) Monasterium S. Joannis a Theoderico rege
Francorum in expiationem necis S. Leodegarii ex-
structum creditur. Deleta urbe migrarunt monachi

A suæ consulere cupiens, fuga protinus est elapsus.
Cujus domum frater ejus Desiderius, qui contra suos
se Gervasio in ultionem sanguinis justis conjunxerat,
mox irrupit, et omnem munitionem ejus propriis
manibus incendio tradidit. Qui ipsum quoque Isaac
si in ea reperisset, haud dubium quin eum ob vin-
dictam tanti criminis interfecisset. Vide quantum
inspiratum eis fuerit odium iniquitatis, quod etiam
naturalis vincebat affectum pietatis. In eo enim qui
se complicem fecerat tam nefandæ immanitatis, nec
Gervasius propinquitatis, nec Desiderius necessitudi-
nem attendebat germanitatis. Ille vero diurnis ubi
audebat latitans, et nocturnis horis qua poterat fu-
gitans, ad domum sororis suæ, quam præmemora-
tus Guido et Stenfordo uxorem habebat, devenit, et
B ejus conductu usque ad (73) monasterium S. Joan-
nis Tervanensis in monte nostræ civitati imminente
constructum profugit. Nam, quia monachus fieri di-
vino vel humano coactus timore volebat, monachum
quemdam (74) Einhamensem, qui ipsum ei habitum
donaret, ibidem operiri proposuerat, sed latere non
potuit.

50. (CAP. XXXV.) Fama quoque volante delatum,
et per totam urbem confestim est divulgatum, quod
in monasterio S. Joannis laterent, qui patrem patriæ
Carolus occidissent. Arnulfus (75) ergo, filius Eu-
stachii advocati, volens et ipse sanguinem comitis
vindicare, in cujus ultionem jam orbem ipsum au-
diebat conspirare, nocte imminente apparitores suos
eo dirigit, qui abbatiam circumquaque tota nocte
custodiant, ne qui latebant in tenebris usquam effu-
gere valeant. Isaac autem, ubi insidias sibi paratas
esse cognovit, ad dominum abbatem (76) Folquinum
tremebundus confugit, et ut optatum sibi monachi
habitum ipse concederet, humili supplicatione et
importuna satis tandem obtinuit. Verumtamen Ar-
nulfus sequenti die cum suis monasterium adiit, et
illum eductum et ex ipsius confessione deprehensum,
continuo veste monachali exspoliari, et nudum ac
discalceatum revinctis post tergum manibus ad civi-
tatem cum tumultu protrahi præcepit. Ubi dum, ne
qua monachus in eo vestigia remaneret, capilli
capitis ejus omnes penitus abrasi fuissent, civibus
utriusque sexus et diversæ ætatis undique circum-
stantibus, et, « Perfidus et traditor statim suspen-
datur, vel vivus incendatur, » vociferantibus; sed et
ipso Arnulfo hoc idem adimplere totis viribus adni-
tente, tandem pater ejus cum matre obstitit, et ut
vividus aliquandiu servaretur, filio invito, extorsit.

Belhoium, inde postea Ipras, ubi etiamnum mona-
sterium S. Joannis appellatur.

(74) Einhamum ad Scaldim fluvium prope Alde-
nardam monasterium est, cujus abbas Gislebertus
subscripsit diplomati B. Caroli anno 1122.

(75) Lernutius cum suis Annalibus et formula pro-
clamationis loco Arnulfi statuit equitem Hermannum
ab Heysdino. Pater Arnulfi Eustachius subscripsit
litteris B. Caroli apud Ariam anno 1125.

(76) Diplomati B. Joannis Morinorum episcopi sub-
scripsit anno 1122 Ingebertus abbas S. Joannis, cui
Folquinus successit.

Quod etiam divinitus factum fuisse credibile est: A quatenus prævaricator, et labore poenæ præsentis, et timore mortis imminentis diutius torqueretur et velut impœnitens æternis, vel poenitens purgatoris tormentis interim cruciaretur.

51. Diebus igitur aliquot evolutis Dominus Guillelmus, Philippi comitis filius, cujus superius mentionem fecimus, qui jam post mortem comitis magnam terræ hujus partem occupaverat, Tervannam venit, et eundem Isaac sibi reddi ab uxore advocati, (nam ipse cum filio suo tunc aberat,) impetravit. Quem fune collo ejus illigato, Ariam secum duci, et in audientia totius populi (77) scelera sua consistentem, seseque omni supplicio dignum adjudicantem, tertio decimo Kalendas Aprilis suspendi (78) fecit.

PARS IX.

Supplicium sumptum de Bertulpho præposito et Guidone de Stensfordo.

52. (CAP. xxxvi.) Obsidione autem præfata, sicut dictum est, per Gervasium et Desiderium Brugis incohata, Balduinus Gandensis (79) et Danieli Tenremundensis (80) ab oriente, Gualterus Lilarientis, (81) Riquardus Walnensis (82), et Theodoricus (83) Discamudensis ab occidente, jexercitu collecto, eidem se obsidioni adjunxerunt, et inde se non discessuros donec homicidas illos caperent et punirent, jurejurando confirmaverunt. Paucis itaque diebus exactis, et assultibus aliquibus factis, die quodam murum ab australi parte ascendentes, et sese intus audacter projicientes, perfidos illos violenter aggressi sunt, et eos omnes intra ecclesiam S. Donatiani, quam foeda prius cæde contaminaverant, fugere compulerunt. Digne sane pro meritis. Conveniebat namque in eo potissimum loco, quem in contemptum Dei et sanctorum ejus non fuerant crudeliter infamare reveriti, diuturnæ lædio obsi-

(77) Lernutius ait « Isaacum tormentis adactum, libere poenæ exemptum fuisse confessum, a se eodie quo comes occisus est, manu sua plus quam xxv senatores et principis ministros trucidatos, » et dein « classarios conjurationis auctores » recenset. Quæ ex formula proclamationis et fabulosis Annalibus proferuntur.

(78) Idem Lernutius cum suis asserit « caudæ equi feri alligatum nudum, et ad exitum cujuscunque plateæ virgis cæsum, in foro manus et pedes amputatos, et sic ad furcam vectum, et præciso capite affixum patibulo sub axillis loro astrictum. » Hoc signum non ausus proferre Mejerus, « post varios cruciatus patibulo suffixum. »

(79) Antiquissima hæc familia Gandensis integro opere illustratur a Chesneau, et lib. iv agit de proavo hujus Rodulpho, avo et patre Balduino, uti et ipse dictus, cognomento Luscus et Barbatus. Omnes hi fuerunt comites Alostani. Galbertus num. 53 et 54 asserit fratrem hujus Balduini Juvanum cum castellano Gandensi accessisse 10 Martii, postridie quatuor alios hic memoratos. Et num. 156 ait Balduinum 24 Octobris hujus anni mortuum esse. Mejerus tradit « anno 1125 obiisse Balduinum Gandensem eique successisse Juvanum fratrem ejus. » Interim inter eos, qui « Brugas venerunt obsessum parricidas, » numerat Balduinum Gandensem, ac dein sub finem anni 1127 addit: « Eodem anno Balduinum Gandensis, optimatum Flandricorum multo clarissimus, mundanis omnibus salutem dixit rebus, religioni in totum sese

dionis, vigiliarum et famis incommoditates et sitis, et assiduos imminentis timores mortis poenaliter tolerare cogentur inviti.

53. (CAP. xxxvii.) Verum pridie quam hoc contingeret, illis intrinsecus inclusis, et aliis forinsecus obsidentibus, incertum utrum negligentia obsidentium vel industria (arunt enim, quod et certius est, quosdam eorum corruptos fuisse pecunia (84), præposito effugiendi permissa est copia. Nam de fastigio muri ad terram fune demissus, et (85) quorundam auxilio ab obsidione latenter eductus, noctibus ambulando, et diebus delitescendo, ad domum Alardi Warnestunensis (86), qui neptem illius Agantrudem, castri, quod dicitur S. Audomari, quondam castellanam, habebat uxorem, miser jam et miserandus confugit. Quo in loco cum per tres fere septimanas jam delitisset, et præsentia ejus rumusculis quibusdam dubiis, et incerta vulgi opinione diffamari cœpisset, jam eum ulterius inibi retinere non audentes, singulis noctibus eum per diversa loca transmittabant, ut vel sic fugam ejus celarent, quam deprehendi multo periculis metuebant.

54. Diebus igitur Paschæ peractis, octava videlicet Dominicæ resurrectionis die, præfato domno Guillelmo Ypræ forte tunc constituto, hujus occultationis fama innotuit. Qui ut audivit, protinus exsilivit, equum ascendit, et eundem præpositum perquirere magno cum strepitu et festinatione intendit. Domum itaque Alardi, et omnia ejus latibula, necnon et domum filia ejus, in qua proxima nocte præterita miser ille quievit asserebatur, scrutati, cum quem querebant non invenissent, vehementer sunt irati, et primum quidem utramque domum illam, quasi pestiferi præsentia viri contaminatæ, et ob hoc igne purgandæ fuissent, incendunt, et deinde filiam ejus præfatum in crastino, nisi præpositus redderetur,

addidit, obiitque postea in coenobio Affligemiensi, » At Galbertus ait eum « monachialem habitum accepisse, cum suprema vita spiraret. »

(80) Est Teneramunda civitas ad Teneræ ac Scaldis fluminum confluentes, Gandavum inter et Antuerpiam. Porro Daniel hujus dominus, ex dicta Gandensi familia prognatus, cujus proavus Reingotus de Gandavo erat frater Rodulphi, quem etiam proavum Balduini et Juvani diximus.

(81) Lilarium Artesiæ oppidum haud procul Aria. Ejus dominus Gualterus a Galberto dicitur *comitis Butelgir*, id est, œconomus seu pincerna. Idem cum Balduino, Juvano et Daniele jam nominatis subscripsit litteris Guilielmi Northmanni pro Audomarensibus ante citatis.

(82) Galberto dicitur *Riquardus ex Woldman*, cujus filiam duxerat nepos Thangmari de Sraten.

(83) Theodericus patruus erat Ingrasni, qui in necem conspirarat.

(84) Galbertus num. 70 ait dicto Waltero Butelgir, sive Lilarienti, datas 400 marcas, aliis pecuniam datam tradit num. 156.

(85) Idem num. 76 asserit « datum conductorem militem astutum, fratrem Fulconis canonici Bruggensis. »

(86) Warnestunum, seu *Wastena*, ad Legiam fluvium in er Cominium et Armenterium. Consensit Galbertus n. 76 et *Warnestum* appellat, Annales vernaculi *Watene* habent, et Lernutius *Watenum*. Sed id Castellum inter et Audomarum est.

membris debilitandam comprehendunt. Unde et idem A dominus Guillelmus hominum Alardi guerpivit, et eo diffiduciato (87), totum feodum ejus saisivit (88), et de filiae ejus dehonestatione, conditione qua supra diximus, fide et sacramento securitatem fecit, et sic inde recessit.

55. (CAP. XXXVIII.) Re itaque in arcto posita, quid facto opus esset Alardus et sui tractare ceperunt, et cum hinc filiae suae non parcendum, inde praeposito ipsius detrimento nihil sentirent salutis conferendum, tandem praepositum decreverunt reddere, ut sic salutem lucrarentur vel filiae suae. Ut ergo quod ipse fecisse accusabatur, juste perpeti cogeretur, de domo in qua eum retruserant cujusdam mulierculae ministerio eum educi, et sic his qui ad eum capiendum praeparati fuerant, tradi fecerunt. B Igitur ad castrum Warnestunense eadem nocte perductus, et ibi usque ad lucem servatus est. Ubi et presbyterum ad se vocari postulavit, et peccatorum suorum poenitentiam agens, confessionem Deo et illi in conspectu omnium fecit, et solo prostratus, et pectus pugnis percutiens, indulgentiam sibi a Domino tribui suppliciter oravit.

56. Die autem facto, cum jam Ypram equo pergere, ab his qui eum ceperant, moneretur, equitare quidem omnino recusavit, sed nudis pedibus, cum tamen gelu esset, incedere maluit. Et cum iter arripisset, quemdam de clericis, cujus haec ipsa relatione cognovimus, sibi accivit, et hymnum Ambrosianum, *Te Deum laudamus*, cum ipso antiphonatum decantare coepit. Quo dicto, horas B. Mariae, eadem C supplicationis devotione cantando complevit, et sic ad psalmodiam conversus, secum ipse cum silentio attente psallere studuit. Iprensibus igitur obviis eum suscipientibus, et Ipram ducentibus, passimque pugnis, virgis, lapidibus, et marinorum piscium, qui illis in partibus grandes admodum capiuntur, capitibus caedentibus, omnique genere contumeliarum afficientibus, semper in patientia, ne dicam quod quidam, duritia et silentio perseverabat, et fere usque ad ipsam mortem psalmos indesinenter ruminabat. In patibulo (89) igitur collo et brachiis suspensus, et multa ferientium caede mactatus, tali ad ultimum exitu est examinatus. De quo hic silentium non censeo, quod quandiu in prosperitate fuit

(87) Diffiduciare est inimicitias aut hostilitatem inducere. Sunt usi ea voce Ivo Carnotensis, Matthaeus Parisius, Thomas Walsinghamus citati a Vossio De Vitiis linguae pag. 679.

(88) Malmesburiensis De gestis pontificum Angliae lib. 1. « Rex episcopatum saisivit, » id est invasit, manum injecit, et passim alii.

(89) Ex Annalibus vernaculis et formula proclamationis ista scripsit creditque Lernutius, « Per noctem auctus Ipra in silvam fuit milliari distantem ab urbe, corio exenterati bovis insutus, et vivus inter desertia ab infelici arbore pependit, die quarto inventus est exanimis. » Maluit Mejerus Gualterum sequi, quod is ex ore clerici, qui Berthulpho id roganti adfuerat, descripsit.

(90) Vox Gallica *garçon* adolescentem significat: hinc *garçiones* saepius habuimus.

hujusmodi contumelias et irrisiones plurimum abhorruit. Nam quibusdam ipsius familiaribus referentibus certo cognovi quod saepe, cum de passione salutifera Domini nostri Jesu Christi communis sermo inter domesticos incidenter haberetur, et patientia ejus ab aliis praedicaretur, dicere consuevit: « Mirum cur Dominus talia pati voluerit. Certe si mihi hujusmodi garçiones (90), taliter insultarent injurias meas, praesertim si opus esset, impigre vindicarem, et illudenti mihi saltem sputaculum in faciem jactarem. » Vide quod quae intolerabilia maxime solebat judicare, ea ipsa ad augmentum miseriae suae coactus est tolerare.

57. (CAP. XXXIX.) Eadem autem hora dominus Guillelmus Ipra egreditur, et ad causam Guidonis de Stenfordo, qui nuper eodem crimine, quod videlicet in mortem comitis consilium et assensum praebisset pulsatus fuerat, examinandam proficiscitur. Qui videlicet Guido, cum contra impetorem suum Hermannum, cognomento Ferreum, monomachiam hac pro causa inisset, et primo quidem congressu, et secundo superior in pugna fuisset, et eundem Hermannum armorum nimio pondere onustum, ipse aeque gravi armatus lorica et galea, terrae prostratum, et proprii corporis et tanti oneris ruina depressisset, virtute confortatus, ac si nullum sentiret pondus, Hermannus surrexit, et eum qui, ut dictum est, secundo superior fuerat, versa vice subjiciens ad confessionem patrati sceleris urgere coepit. Quid plura? Divino tandem judicio victus, et de crimine quo im- C petebatur convictus, et sic demum supplicio mortis est addictus. Quod cum apud Riningas (91) factum fuisset, continuo eum comprehenderunt, et Ypram pertrahentes juxta miserabilem illum praepositum in eodem patibulo ipsum quoque jam miserimum eodem die tertio Idus Aprilis (92) suspenderunt.

58. Dum aliquandiu pependissent, et fetore sui aerem corrumpere incepissent, burgenses iterum consilium inierunt, et eos extra villam ejciendos (93), et ibi diligentius reponendos esse decernunt. Neque enim a tormentis vel mortuorum et irrisionibus abstinere poterant, quorum perfidia tali patre et domino se orbatos esse plangebant. Itaque arborem excelsum erexerunt, et rota plaustrum desuper imposita, D coriis boum quo diutius servari possent insutos su-

(91) Reninga in agro Iprensi vulgo *Reningels*: de eo egimus 2 Februarii ad vitam S. Adalaldi ducis, § 3. Diplomati Theoderici comitis pro Loensi monasterio subscripsit anno 1150 Lambertus de Rininghelles cum Anselmo et Baldewino fratre suo. Miraeus cap. 150. Ms. nostrum habet hic *Rinningas*.

(92) Lernutius ex dictis fabellis ait « Guidonem et decem cum eo canonicos. S. Martini, quia interfuerant consiliis a Guilielmo Lojo ex merito punitos, Guidonem capitis damnatum, jussuque interfici, canonicos in carcerem compactos, pane et aqua traxisse vitam in pudore et mœrore atri specus, sine spe ulla lucis videndae; ex his in latomii episcopilibus, quinque apud Tornacum, totidem Teerenburgi detentos. » Quod merum commentum est.

(93) Ergo ab initio non suspensus fuit Bertulphus extra urbem, ut fabella indicat.

per eam illos invicem conjunctos, et quasi mutuo A complexu colligatos, sedere fecerunt. Verum paucis diebus evolutis, cadavera eorum furtim inde sublata et tumulata sunt (94). O tremenda nimirum divinæ districtiois judicia! Quis enim suspicaretur unquam, ut de Guidone taceam, Brugensem præpositum, hujus quidem sæculi filium splendidissimum, et omnibus istius mundi divitiis affluentissimum, et post comitem solum fere totius terræ hujus potentissimum, ad tantam unquam miseriam esse deveniturum, ut nec inhoneste vivere, nec honeste saltem ei liceret hanc vitam finire? Sed qui potentes deponit de sede, et alta a longe cognoscit, ac discretissimo æquitatis suæ judicio secundum opera sua singulis retribuit, ipse eorum celsitudinem dejicere, et potentiam ad nihilum redigere, quando et quomodo voluit, singulariter B potens fuit.

PARS X.

Supplicium inflictum Burchardo occisori B. Caroli.

59. (CAP. XL). Porro Burchardus ille, quem primum marchionis venerabilis Caroli caput percussisse commemoravimus, cum multas sustinisset angustias obsessus, humano quidem ad modicum usus auxilio fugit; sed divino coeptis ejus obviantibus consilio, effugere minime valuit. Nam, sicut post ex ejus claruit confessione, de turre illa egressus, primum quidem aliquandiu latuit (95), ac deinde nocturno tempore sociis quibusdam itineris, quos sibi fideles non dubitabat, secum assumptis, fugam inivit consultius arbitratus longinquas petere regiones, ut incognitus apud extraneos securius se occultaret, et C egenam ac miseram vitam sic saltem protrahendo qualitercunque protelaret. Cum igitur ad aquam (96) quamdam quam navigio cum transire oportebat, devenisset, naviculam in ripa præparatam invenit, et jam eam ascendit. Quam cum ut in ulteriorem dirigeret ripam, a terra repellere tentaret, illa occulto divinæ virtutis pondere pressa immobilis stetit, et loco moveri non potuit. Quod ut sensit, totis coepit viribus uti, et ut eam a ripa seduceret, quanto potuit conamine niti. Cumque diu lætatus nihil prorsus profecisset, socios advocat, et ad auxilium sibi ferendum invitat. Quibus statim cum admiratione accurrentibus, et ad illam unam modicam naviculam promovendam, omnes quas habebant vires impendentibus, illa nihilominus velut murus immobilis perseverat, quippe quam vis divina omnino immobilem D faciebat. O detestandam Burchardi dementiam! Bur-

(94) « In monasterio de Formisele, » Iperius, at Lernutins « in templo S. Martini. »

(95) Lernutius ex Annalibus veruaculis, et formula proclamationis: « Boscardus Brugis in monasterium Quercetanum fugit cum famulis aliquot: ibi in cubiculo canonici regularis quatuor diebus delinuerunt, tecti albæ vestis injectu, tonsura grandi insigniri se curarunt, tanquam si monachi essent, ad præscriptum viventes, ejusmodi schemate sperantes Brabantiam, et evadere persequentem Nemesin. » Que Mejerus, sed omissis sociis, descripsit. Fides sit penes eos.

(96) *Lisan* vocat Iperius, at *Scaldim* Mejerus, et quidem *prope* Antzærpam Lernuti

chardus sceleris sui immanitatem parvipendit et negligit, quam lignum insensibile exsecratur et refugit. Navicula modica robustorum validis impulsibus virorum resistit, quæ unius manu pueri facile moveri et circumduci consuevit. Verum hæc tua, Christe, sunt opera, qui errantes ad viam veritatis convertis, et superbientes ad gratiam humilitatis inflectis; qui, ne in æternum damnes, plerumque temporaliter punis. Tu enim nunc per naviculæ immobilitatem hunc virum iniquum, ut suam nequitatem recognosceret et tuam justitiam expavesceret; monuisti; qui olim per asinæ loquelam prophetæ Balaam insipientiam corripuisti.

60. Miser itaque ille hoc tandem miraculo compunctus, et ad eor quandoque reversus, navigium deseruit, et in terram se prosternens, et reum peccatus pugno percutiens, ac ubertim lacrymas fundens, reatus sui poenitudinem multo cum gemitu gerere coepit. Prius namque eum hujus peccati nunquam poenituerat. Cumque post lamentum naviculam iterum movere tentasset, et eam ut prius immobilem vidisset, voluntate Dei certius jam comperta, coepit desperare de temporali salute sua, et confestim tristis et moerens consueta repelivit latibula.

61. (CAP. XLI.) Cum autem diversis in locis diebus non paucis jam latuisset, et juxta Insulam (97) in quoddam tugurium ductu conjusdam servi sui casu divertisset, servum eundem itineris sui ducem ad domum Bernardi avunculi sui, ut panem sibi, quo famelicam animam refocillaret, peteret (esuriabat enim) transmisit. Et ille quidem quod jubebat exsequi cupiens, mandato ejus libenter obedivit, et ad eandem perveniens domum, ad opus domini sui, ut puta hominis deliciis assueti, delicatum panem petivit. Sed miro Omnipotentis judicio, qui domini sui querebat salutem, invenit mortem, et esurienti conferre cupiens quibus egebat alimenta, reo præparavit quæ meruerat tormenta. Hæc etenim occasione præfato Bernardo dominum suum, simpliciter tamen, quamvis per alias personas prodidit; cui ut puta avunculo, nepotem suum nequaquam occultandum credidit. Justo autem Dei agebatur examine, ut qui dominum suum occidere non fuerat veritus, ipsum quoque occidendum suis proderet dominum servus. Bernardus (98) vero Hugoni fratri suo hoc idem protinus nuntiavit. Hugo ergo communicato cum fratribus suis consilio, licet nepotem suum servare magis, si tamen auderet, quam prodere maluisset, Insulano

(97) Insula primaria urbs Gallo-Flandriæ intelligitur.

(98) Lernutius ex consuetis fabellis rem ita adornat: « In urbe Risela tres habuit avunculos, Hugonem Alweni toparcham, Bernardum dominum Robaisium, Oliverium Bandevemii potentem. Cum venit ad illos, pransuri simul convenerant, utque adventus sui aliquam rationem prætexeret honestam, dixit se Cyprium cogitare, quo domicilium in ea insula sibi et sedem figat. Antequam abiret in oras tam remotas, venisse se valedicturum propinquis, petiitque certam pecuniæ summam, qua numerata iter illud longinquum perficere posset. » Hæc ibi.

tamen castellano (99) et burgensibus Burchardum se nuntiavit invenisse, et cito venirent, ac tanti criminis reum, ultione, quam dignam arbitrarentur, punirent, mandavit. Cui profecto si parcere voluisset, haud dubium quin et ipse magnum salutis suae periculum incurrisset.

62. (CAP. XLII.) Insulani vero, mandato Hugonis audito, cum magno protinus tumultu perrexerunt, et Burchardum comprehensum Insulam duxerunt, et in foro ei patibulum paraverunt. Verum ille aeternae formidine damnationis, ut timeret excitatus et supernae intuitu miserationis ut speraret animatus, seipsum districte admodum accusare, et cunctis dignum suppliciiis coepit publice inclamare. Denique manum suam dexteram, quae in effusione sanguinis justi cruentum exhibuerat ministerium, ob poenam B tanti criminis ablucendam, et indulgentiam promerendam abscidi flagitavit. Cum autem nemo esset qui hoc faceret, ipse sibi saltem eam amputandi facultatem postulavit concedi. Verum utrumque sibi denegari consentiens, iterum ad sui accusationem, et supernae miserationis invocationem conversus est. Reatum ergo suum manifeste confitendo et plangendo, et divinae respectum misericordiae implorando, ac ad hoc ipsum fiducialius sperandum misericordias antiquis peccatoribus exhibitas commemorando, omnium viscera assistentium ad pietatem et miserationem commovit, et ad lacrymarum effusionem universos pene lugubri sua lamentatione coegit, et ut per temporales carnis molestias aeternas evaderet poenas, modis quibus potuit satagit. Itaque membra ipse tormentis sponte aptavit, et rotae radiis intricatus (100), et in excelso stipite exaltatus, in eadem devotione, confessione et supplicatione ab hora diei nona, usque ad crepusculum diei sequentis, perseverans exspiravit (101).

PARS XI.

De successore B. Caroli in comitatu Flandriae variae concertationes. Guillelmus Northmannus constitutus.

63. (CAP. XLIII.) Sed jam dignum est ut articulum ad superiora tempora convertamus, et ea quae prius quidem gesta, sed a nobis haecenus sunt praetermissa, referamus. Neque enim quaecumque eodem tempore contigerunt, eodem etiam tempore dici poterunt. Interfecto igitur Brugis, ut dictum est, marchione, fama mali tanti confestim circumquaque diffunditur, et ipsa eadem die usque ad triginta fere leugas extenditur. Ubique ergo luctus, ubique gemi-

(99) Is erat Rogerius, qui sequenti mense Castellanus insulis, et Robertus filius ejus subscripserunt litteris supra memoratis Guillelmi Northmanni pro Audomarensibus.

(100) Lernutius fabellas consuetas ita proponit: « Rotae radiis insertus, totum corpus melle ac favis perlitus sedit stipite in excelso, impotens movere membra. Super ipsum densi ex luco clathri arcendis corvis positi aliisque carnivoris volucris, ne discerperetur eorum rostris, sed aculeis morsibusque pateret muscarum, apium et crabronum qui eulem carnemque viventis exederent, lancinantes eum minutatim ad intima ossa. Duravit tormentum per sex dies et amplius. » Maluit, his fabellis rejectis,

tus et dolor ingens clericorum, monachorum, rusticorum, pauperum postremo omnium in pace et tranquillitate degere et aequitatem servare et servari cupientium. Raptores autem quilibet et iniqui, utpote vinculis quibus tenebantur diruptis soluti (magis enim, sicut etiam tunc evidenter patuit, Caroli refrenati fuerant timore quam Dei), universa turbare, mercatores quosque et viatores rebus suis exspoliare, et ipsos plerumque ligare et incarcerare coeperunt. Tanta namque fuit perversorum hominum rabies et nequitia, ut nec sancti temporis (nam Quadragesima erat) eos cohibere valeret reverentia.

64. Verum omnipotentis Dei subveniente clementia, in brevi repressa est eorum dementia. Praefatus enim Guillelmus, domini Caroli consobrinus, mox ut mortem comitis nuntio deferente cognovit, eadem die sibi comitatum, frustra tamen, vindicavit, et Ariam oppidum munitissimum occupavit, et oppidanos omnes sibi fidelitatem jurare fecit. Cumque et S. Venantium, Casletum, Bellulam, Ipram, Bergensem quoque et Furnensem terram pari modo sibi subegisset, motus raptorum in finibus illis cito repressit, et pacem servari mandavit. Caeteri quoque barones terrae invicem collocuti, Deo inspirante, paci consenserunt, et singuli partes suas defensare studuerunt.

65. (CAP. XLIV.) Porro magnificus rex Francorum Ludovicus, audito quod consobrinus suus Carolus interisset et Guillelmus honorem sibi indebitum, praesertim ipso non assentiente, invasisset, et graviter tulit, et tam illum ea, quam usurpaverat, dignitate privare, quam amici mortem desiderans vindicare, ad urbem Atrebatum circa mediam Quadragesimam venit. Quo etiam Guillelmum juvenem, dictum Northmanniae comitem, a patruo suo Henrico Anglorum rege, sicut initio hujus opusculi commemoravimus, impie exhaerdatum, qui reginae sororem (102) nuper duxerat uxorem, venire mandavit. In qua urbe cum diebus ferme quindecim commorati fuissent, et plures qui sibi comitatum terrae nostrae competere assererent, Arnulfus (103) scilicet nepos domini Caroli, Balduinus Montensis, et praefati Guillelmi, qui jam partem terrae nostrae praelibatam violenter tenebat nuntii frequentes hoc ipsum expectantes ad regem venissent, tandem regina, Dei, ut arbitror, occulta, sed tamen justa dispositione prevaluit, et animis procerum quorundam multo ingenio

Gualterum describere Mejerus.

(101) Addit Lernutius: « Unus ex servorum familiaribus Everardus, audiens herum jam rapi ad poenas, eripuit se fuga in Ardennam silvam ibique in puteum cecidit lapsu non fortuito, et mersus est. » Haec ibi ex Annalibus vernaculis; quae aliter narrat Mejerus: « Servus autem ejus Everardus, accepta Casteli a nominibus domini sui pecunia, fugit in Arduennam, ubi in flumen quoddam ex equo precipitatus interiit. » Silent Antiquiores.

(102) Ea erat Joanna soror Adelaidis uxoris Ludovici regis, de qua agit Vitalis Ordericus, lib. xii, Historiae ecclesiasticae, fol. 884.

(103) Arnoltus Galberto dicitur; natus is erat in

ad sibi consentiendum inclinatis, sororio suo Northmanno comiti, decimo Kalendas Aprilis, comitatus dominium obtinuit.

66. (CAPUT XLV.) Cujus potentiam (104) patruus ejus ad sui detrimentum veritas crescere, eam totis visceribus et artibus quibus poterat contendit imminuere. Nepotem ergo suum Stephanum Blesensem, (105) Bononiæ (106) et Moritonii comitem (107), transmittens, et per ipsum et alios partis suæ legatos multa tribuens, et plura promittens, multorum animos potentium sollicitat, Flandriam suam hereditatem esse, et ex parte Roberti Casletensis avunculi sui sibi jure competere affirmat, et hismodis in suum eos favorem conciliat, ac ducem (108) Lovaniæ socerum suum, et Montensem comitem, et Thomam Codiciacensem, necnon et sæpeditum Guillelmum, sibi confœderat. Hos omnes et eorum auxiliarios regiae voluntati et ordinationi contraire, et profectus novi comitis modis omnibus impedire hortatur et instigat; non tam ut ipse Flandriam, quod forsitan fieri posse jam desperabat, obtineat; quam ut vires comitis, quas sibi periculosas suspicabatur, enervet et destruat.

67. Rex autem cum comite Atrebatum civitate post aliquantum tempus egressus, primo insulam, deinde Gandavum et Brugas, ægre tum (nam ubique fere Anglici fautores plurimum impediebant) recepit, et obsidionem sua præsentia roboravit. Unde comes et post Pascha reversus per Insulam et Betuniam, usque ad urbem nostram Tarravannam pervenit, et ibi cum magno Cleri et populi gaudio susceptus biduo mansit. Postea cum castrum, quod dicitur S. Audomari, castellano et burgensibus eum gratanter (109), conditionibus tamen quibusdam promissis, suscipientibus obtinisset, et ibi paucis diebus moram fecisset, iterum Tarravannam transiens Insulam revertitur.

PARS XII.

Ecclesia Brugensis reconciliata. Corpus B. Caroli repositum. Miracula. Flandria pacata.

68. (CAPUT XLVI.) Interea rex Robertum reliquos-

Dania ex sorore B. Caroli, sive ea Ingerta fuerit, sive Cæcilia; de quarum matrimoniis agit Pontanus l. v Rerum Danicarum. fol. 198 et seq.

(104) Henricus I. rex Angliæ, qui patrem Guillelmi, ut supra dictum, detinebat captivum.

(105) Natus est Stephanus, postea rex Angliæ matre Adela, sorore Henrici regis, et patre Stephano comite Blesensi.

(106) Bononia, sive Bononia, urbs Galliae Belgicæ ad mare Britannicum, cujus comitatum Stephanus acceperat ob ductam in uxorem Mathildem, unicam filiam et hæredem Eustathii comitis Bononiensis.

(107) « Moretonium castrum inexpugnabile in confinio Britannicæ et Neustriæ. » Ita Rigordus in Gestis Philippi Augusti. Hujus comitatum, capto ejus loci comite, dono Henrici regis acceperat Stephanus teste Orderico l. II, fol. 811. Neustria ibi pro Normannia ejus parte accipitur.

(108) Godefridum Barbatum, cujus filiam Aleidem duxerat uxorem Henricus rex.

(109) Chesnæus in Probationibus ad lib. II Familiæ genealogicæ Betuniensis, pag. 20, allegat par-

A que illos homicidas Brugenses, de turri, in quam confugerant, egredi, et sese dedere coegerat, et in carcerem et vincula universos retruserat. Quorum narratione innotuit miraculum quod narro. Ex quo enim in eadem ecclesie turri obsessi morati sunt, nullo alimentorum, quorum non modicam illuc copiam contulerant, sicut nec si terram gustarent, sapore delectati sunt; sed postquam sese dedentes exierunt, continuo quem tanto tempore perdiderant gustum receperunt. Cum enim Roberto sitienti de eodem, quo ibi inclusus bibere consueverat, vino propinassent; optimum ejus saporem laudavit, seque ab ipsius initio obsidionis de bono vino non bibisse juravit. Nesciebat quippe quod de hoc ipse quo solebat bibisset. Quod cum ei indicatum fuisset, opus Dei in suorum castigatione peccatorum recognovit, et divinam eum cæteris bonitatem collaudavit.

69. Rex vero ecclesiam S. Donatiani non solum sanguinis effusione, verum etiam eorum execrabili et immunda habitatione multipliciter pollutam, cunctis inde spurciis eliminatis purgari, corpusque venerabile, quod ibi negligentius quam decebat tumultatum fuerat, in aliam (110) ecclesiam præcepit deportari, quatenus funus ejus ibi diligentius curaretur, et deinde congruo sibi honore in ecclesia rursus humaretur. Quod et factum est.

70. (CAPUT XLVII.) Verum quid ibi miraculi divina ostenderit dignatio, non videtur prætereundum silentio. Testati sunt enim mihi sciscitanti plerique qui affuerunt, viri veraces et religiosi, quorum unum, Dominum scilicet Absalonem (111) S. Amandi Abbatem, pro suæ sanctitatis merito dignum est hic nominari; quod, cum venerabile illud corpus, eo, in quo illud ante (112) quinquaginta tres dies repositum fuerat, monumento dirupto, detexissent, ad gloriam Dei et Martyris sancti ostendendam, in tantum a corruptione alienum inventum est, ut nec tenuissima quidem modici factoris nebula exinde ascenderet, quæ nates circumstantium, sive idem funus contrectantium et curantium, vel in minimo aliquatenus offenderet. Verumtamen, eum quantum

tem litterarum, quibus Guillelmus comes ait: « Petitioni burgensium S. Audomari contraire nolens, pro eo maxime quia meam de consulatu Flandrensi petitionem libenti animo receperunt, et quia honestius et fidelius ceteris Flandrensibus erga me semper se habuerunt; leges seu consuetudines subscriptas perpetuo eis jure concedo, et ratas permanere præcipio... Actum anno 1127, xviii Kalend. Maii, feria v die festo SS. Tiburtii et Valeriani, » Subsidiarius Osto Castellanus ejusdem urbis et Guillelmus filius; item Stephanus comes Bononiæ, et alii quam plurimi a nobis hætenus citati.

(110) S. Christophori ecclesiam in foro scribit Galbertus num. 119.

(111) Absalon abbas subscripsit litteris Theodorici comitis, quibus anno 1155 confirmavit res Marchianensis monasterii. De S. Amando et hac abbacia late egimus 6 Februarii, quo colitur.

(112) « Præteritis jam septem hebdomadis, » inquit Galbertus, die scilicet 22 Aprilis. Errorem Lervutii, Mejeri cum suis vernaculis Annalibus et formula proclamationis supra indicavimus.

diximus jam tempus in monumento haberet, sic erat A vulneribus crudis et omnino recentibus tractabile, ac si eodem die interfectus fuisset. Tanta quoque suavissimi odoris fragantia totum illum locum divinitus infudit et implevit, ut nulli fore dubium videretur, quod Deus fidelem suum glorificare voluerit. A Domino factum est istud, et est mirabile in oculis nostris. Quod nimirum eo amplius mirabile judicatur, quod humanorum cadaveribus corporum vix aliquid aliud foetidius aestimamus.

71. Ecclesia igitur Domini (113) Simonis Tornacensis episcopi ministerio, qui in hoc ipsum a rege de Francia fuerat accersitus, more ecclesiastico reconciliata. Sed et memoratum corpus summa reportatur cleri et populi devotione et reverentia, et septimo Kalendas Maii in ecclesia media tumulatur, B in extremo examine resurrecturus in gloria.

72. (CAPUT XLVIII.) Quibus omnibus solemniter (114), et eo quo dignum erat honore, adimpletis, rex cum exercitu, quem congregare poterat, Ypram contendit, et sequenti die, sexto videlicet Kalendas Maii, comite sibi ex condicto cum exercitu ex parte alia impigre occurrente, circa horam diei sextam illuc usque pervenit. Porro saepe memoratus Guillelmus Philippi filius, regiae majestatis celsitudinem minus quam oporteret reveritus, extra oppidum ei, multorum et fortium quos sibi confederaverat virorum et armis fretus et animis, audacter occurrit; et contra universum illum exercitum acerrime dimicare coepit. Sed ille fortiter se agere arbitratus, C dum hostibus obstinatissime repugnat, dum in adversos aciem dirigit et instaurat, quae sibi infelicitatis temporalis et adversitatis fovea preparata sit, miser ignorat. Etenim jampridem aliqui burgenses, qui sacramentis ei non semel tantum, sed frequenter fidelitatem fecerant, cum quibusdam aliis hominibus ipsius de proditione ejus conspiraverant, legatos inde ad Regem direxerant, seque ei portas aperturos, et Guillelmum tradituros juraverant. Vae mundo a scandalis! imo, vae Flandriae a proditionibus! Mirandum, nec minus miserandum, quod terra infelix, cui domino suo per proditionem orbari contigerat, non aliter quam per proditionem alium acquirere valebat. Et hanc quidem pauci Ypresium disposuerant faciendam. Judicaverant namque commodius regiae voluntati parere, quam imperiis Guillelmi, et sibi suspectae potestati subjacere. Neque ideo, ut ferunt, quod ipsius personam in aliquo culparent: sed quorundam affinium ejus dominium intemperantius futurum formidarent.

73. (CAPUT XLIX.) Itaque cum ab hora diei sexta usque ad nonam utrinque diversis concursibus ab aquilonali parte et orientali pugnatum fuisset, vexillo, quod in signum futurae proditionis super summum ecclesiae S. Petri fastigium ex proposito

(113) De Simone episcopo, fratre uterino uxoris B. Caroli, supra § 4 actum.

(114) In Annalibus vernaculis Flandriae sequentia de Ipra intercepta, et Guillelmo capto silentur: ut-

constituerant adversae partis cuneos accersierunt; et porta meridiana aperta eos in oppidum susceperunt. Quibus protinus totam villam percursantibus, et rapinis ac incendiis universa vastantibus, Guillelmus destitutum se tum demum praesentens, quod solum superesse videbat, fugam arripuit: sed fuga sera fuit. Fugientem enim cum Daniel Tenremundensis consecutus comprehendit, et armis exutum comiti Guillelmo captivum reddidit. Ypra igitur eodem die a porta septentrionali usque ad portam australem spoliata, et incensa ac multitudine militum innumerablem comprehensa, rex et comes Messinas monasterium adveniunt, Guillelmum captum secum adducunt. Quem cum postera die castellano Insulae custodiendum commendassent, Ariam perrexerunt, et ea in deditione recepta, Casletum et reliquam illam interiorem Flandriam facillime subegerunt: et sic tandem ad ulciscendam honorandi Caroli mortem Brugas iterum redierunt.

PARS XIII.

Reliqui complices caedis S. Caroli puniti; duo fuga elapsi.

74. (CAPUT L.) Fratrem quoque prepositi Guericum, quem in mortem ejus conjurasse supra memoravimus, cum aliis fere viginti octo deditiis e carcere productis (115), de excelsa turri praecipitare fecerunt: sicque homicidae illi condignis tantae iniquitati cruciatibus interierunt. Qui quamvis non omnes consilio vel facto peccaverant aequaliter, iniquitati tamen consentiendo, et iniquis auxilium ferendo, paribus quodammodo iniquitatis nexibus se omnes obligaverant. Et ideo, quorum non abhorruerant jungi consortio, eorundem non immerito sunt puniti supplicio. Robertum autem, quem et ipsum ex conjuratis fuisse supra ostendimus, quique itidem eo quod a populo vehementer diligebatur, et modis quibusdam excusabilior ceteris videretur, tute satis puniri posse non aestimabatur, secum abducere decreverunt. Quem cum Casletum usque perduxissent, et ille reatus sui multam poenitentiam gereret, extra oppidum cum capitis abscissione animadverti fecerunt.

75. (CAPUT LI.) Dum ea geruntur, Ingrasius Esnensis, unus ex praenominatis conjuratoribus, qui patri sui Theoderici Discamudensis praesidio fretus, usque in id temporis excusationes in peccatis excusaverat, et perfidiae suae tenebris obcaecatus, ipsius regis aspectibus et comitis impudenter se ingerere non erubuerat, et si quis cum super hoc crimine impetere auderet, viriliter sese defensurum jaclaverat, diffidere coepit: et primum quidem apud suos aliquandiu se latendo continuit, ac deinde opportunitatem temporis nactus, omnibus postpositis suae saluti consulere gestiens e patria profugit, et

potè cui tributa sunt omnia, quae hactenus preclare gesta, ut supra § 3 diximus.

(115) Quod factum est 5 Maii, et late describitur a Galberto teste oculato num. 123.

in terra nostra usque in hæc tempora, me scilicet A hæc scribente, nusquam ultra comparuit (116).

76. (CAPUT LII.) At Guillelmus Viroviacensis, et ipse, sicut aliorum claruit confessione, conjuratorum unus, quem nimirum aliis attentus, et suis ipsius expectatione suspensus, intactum fere reliqueram, iniquitatem suam nequaquam tandiu occultare valuit. Sed quod in occulto perpetraverat, iudiciis continuo manifestis apparuit. Statim enim post comitis occisionem et thesauri ejus direptionem Viroviacum regressus, non minimam inde secum attulit partem. Verum hoc suæ nequitiae fructu in longum lætari permissus non est. Cum enim de adversario dejecto tripudiaret, et de damnis alienis insolenter exsultaret, repentinus eum pavor invasit, et territum de Flandriæ finibus exturbavit. Audito B namque quod frater suus Lambertus (117), qui tantum, ut ex sine monomachia, quam inde in curia sæpe fati Guillelmi inierat, claruit, innocens erat, super morte comitis impeteretur, et quod ipse ab eodem Guillelmo, cui jam per subreptionem hominum fecerat, diffiduciaretur, timere cœpit. Et primum quidem ad defensionem se paravit, se in crastino reæ tantum stimulis conscientia eum exagitantibus, cum nemo eum adhuc persequeretur, uxore et paucis suorum, rebusque, quas eyehere poterat, secum assumptis, sexto post mortem comitis die fugæ se credidit. « Fugit nempe, ut Scriptura dicit, impius, nemine persequente (*Prov. xxviii*). »

77. Castellanus autem Curtriacensis, qui antea ei exstiterat inimicus, statim ut fugam ejus audivit, C armata multorum militum manu munitus, Viroviacum contendit; et omnibus quæ ipsius fuerant mobilibus direptis, munitionem totam evertit, et nemine resistente, in tantum ut nec stipes in loco remaneret, incendit. Ipse vero cum juxta Tornacum ad villam quamdam devenisset, Tornacensibus eum insectantibus, et comprehendere ac punire tentantibus, uxore et majore suorum parte, rebusque fere omnibus amissis, vix equum nactus evasit, et in partes Nerviorum (118), duobus tantum sociis contentus secessit. Ubi monasterium quoddam monachorum adiit: et timore magis, ut postea patuit, humano quam divino compunctus, monachus tonsuram habitumque præsumpsit. Postea vero occasione uxoris, sine consensu ejus hoc fecisse D asserebatur, paucis evolutis diebus monachatum deseruit, et ad sæculum, et ad arma derelicta sine retractatione mox rediit. In quo quidem facto satis

evidenter declaravit illud religionis propositum quam fictus arripuerit. Si enim vinculum uxoris vinculum compellebat solvi religionis, eis quibus tanto abusus fuerat tempore cur non abstinuit armis? Nunquid et hoc lex conjugii cogebat? Nequaquam. Nam si vere cum suorum reatum poeniteret, armis relictis, uxori, cum tantum illa maritale debitum exigeret, adherere, et in sudore sui vultus pane suo vesci, districto fatigatus jejunio debuisset. Nunc autem, ut multorum relatione comperimus, iram Dei non solum poenitendo non curat placare, sed corde obstinato exexcusationes in peccatis excusare, et Deum magis irritans quam placans, peccatis peccata non veretur augmentare. Timendum est igitur ei, et pro eo etiam nobis, ne quia tardat converti ad Dominum, subito veniat ira Dei, et in tempore vindictæ disperdat eum. Forsitan et ideo ibi tandiu aliis invitis servatur, ut, si tempore sibi indulto non poenituerit, et dono misericordiae Dei superbe abusus fuerit, justo Dei judicio gravius in sine feriatur (119). Quod etiam de præfato Ingrasno non absurde sentiri potest. Et hæc quidem omnia infra duos fere post mortem comitis menses consummata sunt.

EPILOGUS.

78. Ecce voluntati vestrae, reverende Pater, imo jussioni, ac fratrum meorum piæ petitioni, prout valui, parui: et materiam mei modum ingenii pariter et eloquii, ut in ipso apparet effectu, tantopere transcendentem vel contingere præsumens, multorum me reprehensioni simul et irrisioni exposui. Etenim stultus dum non loquitur, plerumque sapiens esse creditur. Silentium nempe ejus non tam putatur sensus inopia, quam humilitatis custodia. Unde et ego si omnino siluissem, sapiens quidem putari potuissem: sed non eo amplius sapiens fuisset. Nunc autem, quia imperitiam meam scribendo prodidi, sapientes, in quorum manus hæc forte pervenerint, indignabuntur mihi: et alii quidem calumniabuntur insipientem, alii subsannabunt præsumptorem, alii idiotam judicabunt, nonnulli quoque stultum merito inelamabunt. Quid ergo erit, Pater sancte, quod me tanta rerum evidentia convictum poterit excusare? Possum equidem obedientia, vestra mihi auctoritate impositæ, non in congruam causam obtendere: sed commodius arbitror calumias hujusmodi (120), etiamsi quo modo possem evadere, quam insipientiam meam pertinaciter excusando, tanto meorum cùmulo peccatorum etiam fallaciam addere, fructumque mihi humilitatis

(116) De eo Lernutius ex Annalibus Flandriæ: « Ingelramus Eeseneus abierat porro in Germaniam, et habitabat Moguntia ad Rhenum: quo in oppido controversia incidit ei cum cive quodam, cui inter altercandum vulnus infixit lethale, nam mors subsequuta est. Ob facinus ad prætorem tractus, saccoque inclusus, et in flumen projectus obiit, fato criminibus suis debito. » Hæc ibi, quæ credidit et descripsit Mejerus, fides sit penes illos.

(117) Forsan Lambertus ex Reddenburch, de quo similia narrantur ejus filius Walterus numeratur a Galberto num. 70 inter capita eorum, qui obsessi

detinebantur in turre S. Donatiani.

(118) Nervios hos bene a Tornacensibus distinguunt, et in Hannonia constitui debere, uti hic sit, alias docuimus.

(119) Mejerus et Marchantius tradunt: Guillelmum Viroviacensem fugatum a præfecto Cortracensi ex Viroviaco, captum tandem esse in Germania, atque apud Argentinam longis cruciatibus contentum: uxorem ejus Tornaci vivam defossam. » Fides sit penes auctores.

(120) Videtur deesse tolerare aut aliquid simile.

adimere, et in fastum me vanitatis inaniter extol-
lere. Utilius enim est mihi, ut sciar insipiens, quod
sum, quam ut aestimer sapiens, quod non sum. Illud
namque non infructuosum humili timorem, istud vero

A ruinosum superbo parere poterit, quod absit, tumo-
rem. Quem cum omnibus aliis vitiorum sordibus
propitius a me dignetur avertere, qui omnem omni-
no superbiam sua damnavit humilitate. Amen.

VITA ALTERA

AUCTORE GALBERTO NOTARIO.

(Ex aliquot mss.)

PROLOGUS.

1. Cū inter regnorum principes quos circa nos co-
gnovimus, summum gloriæ ac laudis sibi adscribendi
studium per militiæ facinora onitisset : et eisdem
affectus consimilis ad bene regendum inesset ; mi-
noris potentiæ et famæ principabatur Imperator
Romanorum Henricus (121), qui, cum annos plu-
res sedisset, sine hærede diem obiit. Minoris quoque
famæ ac virium rex Anglorum (122) sine liberis
degebat in regno, quam comes Carolus Flandriarum
marchio, naturalis noster dominus et princeps ; qui
quod militiæ fama, et generis nobilitatis regio san-
guine septennis in comitatu pater et advocatus
Ecclesiarum Dei præerat, erga pauperes largus, inter
proceres suos iacundus ac honestus, adversus
hostes crudelis et cautus, qui etiam sine hærede a
suis, imo nefandissimis servis, traditus et occisus
pro justitia occubuit. Tanti quidem principis mortem
descripturus, non elaboravi eloquentiæ ornatum,
seu diversorum colorum distinguere modos, sed
verum veritatem solummodo exsequi, quæ quam-
quam stylo arido, tamen memoriæ fidelium scri-
bendo commendavi peregrinum mortis ipsius even-
tum. Neque equidem locum et temporis opportuni-
tatem, cum animum in hoc opere intenderem,
habebam ; quandoquidem noster locus eodem tem-
pore sollicitabatur metu et angustia, adeo ut sine
aliorum exceptione tam Clerus quam populus indif-
ferenti periclitabatur occasu et rerum suarum et
vitæ. Igitur inter tot adversa et angustissimos loco-
rum fines, cœpi mentem fluctuantem, et quasi in
Euripo jactatam compescere, et juxta scribendi
modum cohibere. In qua animi mei exactione una
charitatis scintillula, suo igne fota et exercitata,
omnes virtutes spirituales cordis funditus ignivit, et
subsequenter hominem meum, quem aforis timor
possederat, scribendi quadam libertate donavit.

2. Super hoc igitur mentis studio, quod in tam
arcto positus (123) vestro et omnium fidelium audi-
tui in communi commendavi, si quis quidquam ob-

(121) Intelligitur Henricus V, Ultrajecti anno 1125
mortuus, a Calisto II papa olim excommunicatus.

(122) Henricus I rex Angliæ, de quo actum supra
cap. 2.

B garrire et detrahere contendat, non multum curo.
Securum enim me facit quod veritatem omnibus
apertam, qui mecum eodem percellabantur periculo,
loquor, et eam posteris nostris memorandam com-
mendo. Rogo ergo et moneo, si cui hujus styli
ariditas, et hujus opusculi exiguus manipulus ad
manus venerit, non derideat et contemnat : sed
nova admiratione, quæ scripta sunt et Dei
ordinatione congesta, nostro solummodo tempore
admiretur, et discat potestates terrenas non despi-
cere vel morti tradere, quas credendum est Deo
ordinante nobis esse præpositas ; unde apostolus :
« Omnis anima omni potestati subjecta sit, sive regi
tanquam præcellenti, sive ducebus tanquam a Deo
missis (I Petr. II, 13), » tanquam enim non est simila-
tivum, sed confirmativum : tanquam vero dicitur
in Scriptura sancta pro eo quod vere est : sicut est
ibi, tanquam sponsus, hoc est vere sponsus. Non
quidem promeruerant homicidæ et potatores et
seortatores et omnium vitiorum servi nostræ terræ
ut præcesset eis bonus princeps, religiosus et po-
tens, catholicus, post Deum pauperum sustentator,
Ecclesiarum Dei advocatus, patriæ defensor, et ta-
lis in quo terreni imperii reliqua potestas bene re-
gendi formam et Deo serviendi materiam assumeret.
Videns ergo diabolus Ecclesiæ et fidei Christianæ pro-
fectum, sicut subsequenter audituri estis, commo-
vit terræ, hoc est, Ecclesiæ Dei stabilitatem, et
conturbavit eam dolis, traditionibus et effusione
innocentium sanguinis.

CAPUT PRIMUM.

*Illustria in comitatu gesta B. Caroli. Imperium Ro-
manum et regnum Hierosolymitanum oblatum.*

3. Carolus itaque filius Cuntionis regis Daniæ (124)
et matre oriundus quæ terræ Flandrensis comitum
de sanguine processerat : ea affinitate cognationis a
puero in patria nostra altus est usque ad virile robur
corporis et animi. Postquam vero militiæ titulis
armatus est, egregium facinus in hostes arripuit,

(123) Videtur cives Brugenses alloqui.

(124) *Cnut*, *Cnuto* aut *Canutus*, promiscue reges
Daniæ appellati : horum pater B. Caroli S. Canutus
ejus nominis quartus fuit.